

ОПШТИНА ДЕБАРЦА
ЛОКАЛЕН ЕКОЛОШКИ
АКЦИОНЕН ПЛАН



MUNICIPALITY OF DEBARCA
LOCAL ENVIRONMENTAL
ACTION PLAN

2006-2012



**ОПШТИНА ДЕБАРЦА
ЛОКАЛЕН ЕКОЛОШКИ АКЦИОНЕН ПЛАН**

Уредник:
Љупчо Којчиноски

Приредувачи:
Катерина Василеска
Цвета Симеонова

Превод на англиски:
Емилија Јованова

Ликовно-графичко обликување:
Сашо Димоски

Печат:
Летра-Дизајн Охрид

Тираж: 300

Печатењето на оваа публикација е овозможено со донација од Шведската Агенција за меѓународен развој и соработка (SIDA) и во соработка со Регионалниот центар за заштита на животната средина за Централна и Источна Европа - Канцеларија во Македонија

Општина Дебарца, село Белчишта, 6344, тел.: 046 286 855 e-mail: belcista@mt.net.mk

Почитувани Граѓани,

Изготвувањето и запознавањето со содржината на Локалниот Акционен План за Животна средина ЛЕАП на општина Дебарца е од интерес на сегашните и идните генерации. Со заеднички напори, со сите Вас ќе пристапиме кон имплементација на овој стратешки документ, за чија изработка беше особено драгоцен и Вашиот придонес и за тоа Ви заблагодарувам.

Секако дека појдовна основа за изготвување на документот е креирањето на стратегија за подобрување на животната средина на сегашните и идните генерации. Заштитата на животната средина е значаен сегмент во секојдневното живеење и е тесно поврзана со економските, социјалните, демографските и други карактеристики во развојот на општината. Од таму произлегува и вклучувањето на јавноста во изготвувањето на овој стратешки документ преку нејзино континуирано, квалитетно и објективно презентирање на состојбите во општината.

Почитуван граѓанину, како најважен сегмент во развојот на општината, преку изготвувањето на овој документ, беше вклучен непосредно или преку анкетирање, информирање преку електронските и печатените медиуми, брошури и меѓусебни контакти. Сето тоа даде допринос за изготвување на реален и за општината стратешки документ за подобрување на квалитетот на живеењето, преку лоцирањето на проблемите, анализа на капацитетите, идентификувањето на приоритетите и мерки за надминување на проблемите.

Почитувани граѓани Ви се обраќаме со цел да Ве информираме и укажеме дека нашата општина има реални потенцијали за да го привлече Вашето присуство и внимание, во рамките на утврдените приоритети и проекти во Локалниот Акционен План за Животна средина - ЛЕАП.

Изработката на овој развоен документ кој има за цел да го подобри еколошкиот и економскиот амбиент во општината, а со тоа да го подигне квалитетот на живеењето, немаше да се оствари доколку Вие, граѓаните на општината со целиот свој креативен потенцијал, не пристапите во изготвувањето на документот.

Би сакал да изразам голема благодарност до Шведската агенција за меѓународен развој (СИДА) и Регионалниот центар за заштита на животната средина за Централна и Источна Европа - локалната канцеларија во Македонија, и нивниот придонес во креирањето на оваа стратегија како со финансиска така и со и техничка помош и преку несебичниот ангажман и соработката со граѓаните на општината. За сето ова граѓаните на општина Дебарца и нивните поколенија ќе бидат вечно благодарни.

На крајот сакам да се заблагодарам и на непосредно ангажираните учесници во изготвувањето на документот, а пред сè, на локалниот координатор, координаторите на работните групи, учесниците во работните групи, правните и физичките лица кои беа вклучени и дадоа придонес во изработката на овој документ.

Со почит,



Градоначалникот
на Општина Дебарца
Љупчо Којчиноски

Општина Дебарца
Градоначалник
Љупчо Којчиноски

УЧЕСНИЦИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ИЗРАБОТКА НА ЛЕАП

ЛОКАЛЕН КОМИТЕТ

за изработка на ЛЕАП во Општина Дебарца

- | | |
|---------------------------|---|
| 1. Љупчо Којчиноски | Градоначалник на Општина Дебарца |
| 2. Јасмина Алексиеска | Претседавач на Советот на општина Дебарца |
| 3. Стојмир Велјаноски | Директор на ЈКП „Дебрца“ - Белчишта |
| 4. Љубен Стојкоски | Раководител во општина Дебарца |
| 5. Цвета Симеонова | Вработена во општина Дебарца |
| 6. Доста Дојчиноска | Вработена во општина Дебарца |
| 7. Катерина Василеска | Вработена во општина Дебарца |
| 8. Јовче Цветкоски | Директор на ПШС „Галичица“ - Охрид |
| 9. Ило Иваноски | Вработен во ЈКП „Дебрца“ - Белчишта |
| 10. Маја Павлеска | Студент |
| 11. Андрески Димче | Студент |
| 12. Гашоски Драге | вработен во Млин „Илинче“ - Мешеишта |
| 13. Трајче Наумоски | вработен во ЈЗО „Завод за здравствена заштита“ – Охрид |
| 14. Благунче Гредоска | ЈЗО „Медицински центар“ - Охрид |
| 15. Д-р Мери Пирузева | раководител во ЈЗО „Завод за здравствена заштита“ – Охрид |
| 16. Д-р Вера Новевска | вработена во ХЗО - Охрид |
| 17. Д-р Стојан Дамјаноски | вработен во Проаква - Струга |
| 18. Гордана Велјаноска | професор по одделенска настава |
| 19. Васко Андрески | Директор на А.Д.„ЕМО“ - Лешани |
| 20. Ирена Каланоска | Лаборантка |
| 21. Игор Калески | приватен стопанственик |
| 22. Прокопи Попстефанија | ветеринарен доктор |
| 23. Марија Тодороска | професор по одделенска настава |
| 24. Ѓорческа Билјана | агроном |
| 25. Жилески Зоран | шумарски инженер |
| 26. Суклоски Сашо | началник на МЗШВ - П.Е - Охрид |
| 27. Јованоски Славе | советник за заштита на растенијата |
| 28. Попоски Зоран | индивидуален земјоделец |
| 29. Љубица Андоновска | земјоделски статистичар |
| 30. Слободан Трпковски | геометар |
| 31. Љупчо Аврамоски | консултант - „ЕНВИРО-Л“ - Скопје |
| 32. Д-р Денис Жерновски | консултант - „ЕНВИРО-Л“ - Скопје |

Локален координатор за изработка на ЛЕАП - Љубен Стојкоски

Членови на работни групи

А) Група ОТПАД

- | | |
|-----------------------|--|
| 1. Стојмир Велјаноски | Директор на ЈКП „Дебрца“ |
| 2. Ило Иваноски | ЈКП „Дебрца“ |
| 3. Маја Павлеска | студент |
| 4. Анрески Димче | студент |
| 5. Гашоски Драге | раководител на Млин „Илинче“ – с. Мешеишта |

Б) Група ВОДА

- | | |
|--------------------------|--|
| 1. Трајче Нумоски | ЈЗО „Завод за здравствена заштита“ – Охрид |
| 2. Благунче Гредоска | ЈЗО „Медицински Центар“ – Охрид |
| 3. Д-р Мери Пирузева | ЈЗО „Завод за здравствена заштита“ – Охрид |
| 4. Д-р Вера Новевска | ХЗО – Охрид |
| 5. Д-р Стојан Дамјаноски | Проаква, Струга |

В) Група ВОЗДУХ

- | | |
|-----------------------|---|
| 1. Гордана Велјаноска | професор по одделенска настава |
| 2. Јасмина Алексиеска | Претседавач на совет на општина Дебарца |
| 3. Васко Андреески | директор на А.Д. „ЕМО“ – Лешани |
| 4. Ирена Каланоска | лаборантка |
| 5. Игор Калески | приватен стопанственик |

Г) Група ПРИРОДА

- | | |
|-------------------------|------------------------------------|
| 1. Јовче Цветкоски | Директор на ПШС „Галичица“ – Охрид |
| 2. Прокопи Попстефанија | ветеринарен доктор |
| 3. Марија Тодороска | професор по одделенска настава |
| 4. Ѓорческа Билјана | агроном |
| 5. Жилески Зоран | шумарски инженер |

Д) Група ПОЧВА

- | | |
|----------------------|------------------------------------|
| 1. Суклоски Сашо | началник на МЗШВ – П.Е. – Охрид |
| 2. Јованоски Славе | советник за заштита на растенијата |
| 3. Попоски Зоран | индивидуален земјоделец |
| 4. Љубица Андоновска | земјоделски статистичар |
| 5. Слободан Трпкоски | геометар |

Користени извори на податоци за подготовка на документот



- Општина Дебарца-Генерални урбанистички планови и стратегии за развој.
1. Програма за долгорочен развој од Март 1999 година - донесена од Совет на општина Белчишта;
 2. Елаборат за општествената и економската оправданост за опстанок и развој на општината Мешеишта од Октомври 2002 година - донесена од Совет на општина Мешеишта.
 3. Генерален Урбанистички План за Белчишта 1997 - 2007 дел. бр. 03-309/1 од 25.11.1999 година, АД за Урбанизам и архитектура ПЛАН - Охрид.
 4. Генерален Урбанистички План за Мешеишта 1997 - 2007 дел. бр. 07-467/2 од 06.12.1999 година, АД за Урбанизам и архитектура ПЛАН - Охрид.
 5. Студија за заштита на р. Сатеска Инвестиционо-Техничка документација за спречување на внесување на нанос од реката Сатеска во Охридското Езеро.

Државен Завод за статистика на Република Македонија
Министерство за животна средина и просторно планирање
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Завод за здравствена заштита
Јавно Претпријатие "Македонски Шуми"
Јавно Претпријатие за комунални услуги Дебарца-Белчишта



Листа на кратенки (акроними)



LEAP	Локален Акционен План за Животна средина
SWOT	Анализа – Сили, слабости, можности и закани
СИДА	Шведска меѓународна агенција за соработка
РЕЦ	Регионален центар за животна средина за Централна и Источна Европа
ИТЗ	Институт за трајни заедници
ГТЗ	Германска техничка помош – Здружение за техничка взаемна помош
ДПСИР	Движечки сили – Притисок – Состојба – Импликација – Реакција
НВО	Невладина организација
ГУП	Генерален урбанистички план
ДУП	Детален урбанистички план
КО	Катастарска општина
ЕАР	Европска агенција за реконструкција
ЕЛС	Единица за локална самоуправа

СОДРЖИНА

ЦЕЛИ НА ПРОЕКТОТ ЗА ИЗРАБОТКА НА ЛЕАП	9
Придобивки од изработката на ЛЕАП во општина Дебарца	9
Фази за изработка на проектот	10
Формирање на организациона структура	11
Работни задачи	11
Дефинирање на листа на проблеми	11
Испитување на јавното мислење	11
Приоретизација на проблемите со животната средина	11
Дефинирање на цели, задачи и акции	11
Изработка на план за спроведување на ЛЕАП	12
Пишување на ЛЕАП документот	12
Постапка за усвојување на Совет на Општина	12
Печатење и публикување	12
Организирање на промоција на документот	12
ВОВЕД	13
Законска рамка	13
ОПИС НА ОПШТИНАТА	15
Административно-територијална организација и население	15
Економски карактеристики	17
Инфраструктура	20
Сообраќајна инфраструктура	20
Гробишта	21
Природни карактеристики	21
Географски карактеристики - релјеф, географски и топографски карактеристики..	21
Геолошки и педолошки карактеристики	21
Сеизмолошки карактеристики	22
Климатски карактеристики	22
Карактеристики на вегетацијата и пределот	22
Културно-историски вредности	23
Образование	24
Здравство и физичка култура	25
ОЦЕНА НА СОСТОЈБИТЕ ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	26
Тематска област: ВОДА	26
Сатеска река	26
Слатинско Езеро	27
Водоснабдување	28
Канализација	31
Атмосферска канализација	31
Тематска област: ВОЗДУХ	32
Тематска област: ПРИРОДА	33
Тематска област: ОТПАД	36
Тематска област: ПОЧВА И ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ	38
SWOT АНАЛИЗА НА ОПШТИНАТА	41
SWOT Анализа за област - ЕКОНОМИЈА	42
SWOT Анализа за област - СОЦИЈАЛНА БЛАГОСОСТОЈБА	43
SWOT Анализа за област - ИНФРАСТРУКТУРА	44
SWOT Анализа за област - ДЕМОГРАФИЈА	45
SWOT Анализа за област - ЛОКАЛНА ВЛАСТ	46
АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ	47
Испитување на јавното мислење	47
Утврдување на приоритети	50
ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ, НАБЉУДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА ЛЕАП	58
Процес на набљудување и оценување	58
ПЛАН ЗА НАБЉУДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ	71
Цели и индикатори за заштита на животната средина	71
Систем на известување на локално ниво	71
АНЕКС 1	72
АНЕКС 2	73
АНЕКС 3	75

1. ЦЕЛИ НА ПРОЕКТОТ ЗА ИЗРАБОТКА НА ЛЕАП

Локалниот акционен план за животна средина е самостоен документ и инструмент кој помага во согледувањето на проблемите поврзани со животната средина и служи за планирање на активности во областа на животната средина на локално ниво.

Основни цели на локалниот акционен план за животна средина се:

- Дефинирање, проценка и поставување на проблемите од областа на животната средина кои имаат влијание на квалитетот на живеењето;
- Презентирање на проблемите и приоритетите во животната средина на прегледен и достапен начин до јавноста;
- Развивање на стратегии и активности за намалување на ризиците по животната средина и квалитетот на живеењето;
- Зголемување на јавната свест;
- Зголемување на одговорноста за заштита на животната средина;
- Зголемување на поддршката од јавноста за инвестициите од областа на животната средина;
- Развивање на план за спроведување на активностите;
- Активно вклучување на јавноста во реализацијата на инвестициите од областа на животната средина;
- Остварување на транспарентност во сите фази на изготвување на документот;
- Усогласување на планот за спроведување на активностите согласно реално расположивите финансиски средства;
- Утврдување на основните показатели врз база на кои ќе се мери и оценува напредокот во остварувањето на предвидените цели и задачи;
- Основен извор за информирање на реализацијата на активностите;
- Остварување на можности за зајакнување на локалната власт и демократијата и социјалната и економската благосостојба;
- Остварување на интегрален одржлив развој;
- Идентификување на финансиски извори во функција на реализација на проектите на одржлив развој.

1.1. Придобивки од изработката на ЛЕАП во општина Дебарца

- Воспоставување на структура помеѓу општествените чинители на локално ниво во Општината;
- Информирана јавност за постоечките проблеми од областа на животната средина;

- Зголемена јавна свест за прашањата поврзани со животната средина;
- Успешно развивање на стратегии за решавање на проблемите од областа на животната средина;
- Создавање на услови и локални капацитети за привлекување и реализирање на идни инвестиции;
- Подобрување на квалитетот на живеењето;
- Подобрување на економски социјалниот амбиент во Општината;
- Зајакнување на капацитетите на Општината.

1.2. Фази за изработка на проектот

Изготвувањето на Локалниот план за животна средина започна со промотивни состаноци со локалните власти во општината, при што беа вклучени сите чинители заради нивно запознавање и приближување до целите и начинот на подготвување. Вклучувањето на јавноста беше присутно уште од самиот почеток на изработка на документот. Иницијалните активности на овој план започнаа при крајот на месец април 2005 год.

Во овие рамки се организираа посети и разговори со граѓаните и нивно запознавање со целите, како и утврдувањето на нивните размислувања за проблемите и начинот за нивно надминување. Овие активности беа опфатени во месец мај, а продолжија и во текот на летните месеци.

За поставување и реализација на утврдените програмски активности, по усвојувањето на иницијативата од страна на општината – Советот на општината, се формира организационата структура за управување со активностите. Се назначи локален координатор на проектот, Локален Комитет и работни групи за секоја тематска област. Овие активности се завршија на почетокот на месец мај, 2005 год.

За проценка на мислењето на населението се подготви и реализира јавна анкета во врска со проблемите во животната средина. Анкетата се спроведе во текот на месец Август и заврши во почетокот на Септември.

Во текот на месец Септември и почетокот на месец Октомври се дефинираше листата на проблемите во животната средина преку активноста на работните групи и примената на методологијата ДПСИР.

Согласно утврдувањето на проблемите, а врз основа големината на притисокот на проблемот на животната средина се утврдија приоритетите, за кои треба да се изнајдат излезни решенија. Ова се реализираше од крајот на месец Октомври и почетокот на месец Ноември.

Листата на утврдените приоритети ги детерминираше натамошните активности во развивањето на стратегиите за решавање на идентификуваните проблеми со учество на стручни лица во соработка со локалните работни групи.

Како завршна активност произлезе подготовката на Нацрт документ во текот на месец Декември 2005 год., кој по неколку фази на доработка се усвои од Локалниот комитет, а потоа и од Советот на општината Дебарца на ден 12.01.2006 год.

ФОРМИРАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

- Назначување на Локален Координатор за ЛЕАП, Јануари 2005
- Формирање на Локален Комитет, Јануари 2005
- Формирање на Работни Групи, Февруари 2005

РАБОТНИ ЗАДАЧИ

- Матрица за родова застапеност, Февруари 2005
- План за вклучување на јавноста, Февруари 2005
- План за собирање на информации, Февруари 2005
- План за работа за Оценка на состојбите со животната средина, Февруари 2005
- Работа на Оценка на состојбите со животната средина, Март 2005
- Подготвување на прв периодичен извештај, Март 2005

ДЕФИНИРАЊЕ НА ЛИСТА НА ПРОБЛЕМИ

- Изработка на тематски извештаи за сите 5 области, Април 2005
- Заедничка работилница и пишување извештај за состојбите со животната средина, Април 2005

ИСПИТУВАЊЕ НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

- Составување на анкетен лист; печатење, Мај 2005
- Дистрибуирање на анкетен лист, Мај 2005
- Прибирање на пополнети анкетни листови, Мај 2005
- Обработка на податоци од анкетните листови, Мај 2005

ПРИОРЕТИЗАЦИЈА НА ПРОБЛЕМИТЕ СО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

- Состанок на Л. Комитет за утврдување на приоритети, Јуни 2005
- Состанок на Л. Комитет за SWOT анализа, Јуни 2005

ДЕФИНИРАЊЕ НА ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И АКЦИИ

- Дефинирање на цели и задачи за сите 5 области, Јули 2005
- Состанок на Л. Комитет за утврдување на цели и задачи врз основа на предлогот од РГ, Јули 2005
- Предложување на акции за сите цели и задачи, Јули 2005
- Состанок на Л. Комитет за утврдување на предложените акции, Јули 2005

ИЗРАБОТКА НА ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЛЕАП

- Разработување на План за спроведување за сите приоритети, Септември 2005
- Локален комитет на состанок го утврдува Планот за спроведување, Септември 2005
- Разработување на План за набљудување и оценување на спроведувањето на ЛЕАП, Септември 2005
- Локален комитет на состанок го утврдува Планот за набљудување и оценување, Октомври 2005

ПИШУВАЊЕ НА ЛЕАП ДОКУМЕНТОТ

- Пишување на нацрт ЛЕАП документ, Декември 2005
- Дискусија и забелешки по нацрт ЛЕАП документот на Л. Комитет, Декември 2005
- Коментирање од страна на јавноста, Декември 2005
- Ревидирање и пишување на Предлог ЛЕАП документ, Декември 2005
- Последна ревизија и усвојување од страна на Л. Комитет, Декември 2005

ПОСТАПКА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА СОВЕТ НА ОПШТИНА

- Јавен увид на ЛЕАП-от, Декември 2005
- Вметнување на забелешките, Декември 2005
- Подготвување на финална верзија, Декември 2005
- Разгледување и усвојување на документот од страна на Советот на Општината, Јануари 2006

Печатење и публикување:

Печатење на ЛЕАП – Јануари 2007

Публикување на ЛЕАП – Јануари 2007.

Организирање на промоција на документот

Промоција на ЛЕАП документот – Февруари 2007

2. ВОВЕД

Како резултат од соработката со СИДА- Шведска меѓународна агенција за соработка и равој и РЕЦ – Регионален центар за животната средина за Централна и Источна Европа – канцеларија во Р. Македонија во процесот на имплементацијата на децентрализацијата во општините во Р. Македонија, беа одобрени средства за изработка на Локални Акциони Планови во неколку општини во Р. Македонија.

Општина Дебарца беше една од општините која што доби финансиска поддршка за изготвување на овој стратешки документ. Карактеристично е дека периодот на одлучувањето се совпадна со периодот на изготвување на законската регулатива во областа на територијалната поделба и децентрализација и во тој сегмент кон општината Белчишта беше приклучена општина Мешеишта и се основа нова општина Дебарца. И покрај ваквите промени кои значително влијаат во изготвувањето на Локалниот Акционен План заради новите индикатори, од причина што се работи на територија на општина која излегува на Охридското езеро и низ која тече реката Сатеска – еден од главните загадувачи на езерото, како и постоењето на пресушено мочуриште (со ендемични видови на флора и фауна), се донесе одлука за одобрување на средства за финансирање.

Од особена важност е што за прв пат изготвувањето на ЛЕАП документот се реализира по методологија која значително се разликува од ЛЕАП документите кои беа изготвени од ИТЗ и ГТЗ, односно подетално беа опфатени сите индикатори релевантни за заштита на животната средина и создавање на економски амбиент. Самата методологија на изготвување на ЛЕАП документот има за резултат пореално идентификување и лоцирање на состојбите, а преку извештаите и SWOT анализите за поделните области се создаваат услови за реализација на проекти, кои во значителна мерка ќе го подобрат квалитетот на живеење во општината.

Во оваа насока, новина е и тоа што за прв пат се одобруваат и дополнителни средства по изготвувањето и усвојувањето на ЛЕАП документот од страна на Советот на општината за изготвувањето на стратешки студии во утврдените сегменти за што се предвидени дополнителни средства. Тоа ќе овозможи заокружување на целиот процес на изготвување и имплементација на документот во пракса, согласно утврдените приоритети.

2.1. Законска рамка

Согласно со Законот за животна средина (Сл. весник бр. 53/2005), Локалните акциони планови за животната средина, врз основа на оцената за степенот на загаденоста на животната средина во даденото подрачје, содржат среднорочни и долгорочни мерки и активности за заштита на животната средина и здравјето на луѓето, од интерес и во надлежност на општините, а особено за:

1. Заштита од загадување и за подобрување на квалитетот на воздухот;
2. Снабдување со квалитетна вода за пиење и за заштита на водите од загадување;

3. Пречистување на отпадни води;
4. Управување со отпад;
5. Заштита од бучава и вибрации настанати како резултат на стопански и на другите дејности и активности;
6. Урбан развој и просторно планирање;
7. Развојот на локалниот јавен транспорт и сообраќајот на подрачјето;
8. Зголемување на енергетската ефикасност;
9. Развој на еколошко-културен туризам и неговото влијание врз животната средина;
10. Заштита на биодиверзитет;
11. Управување и користење на природните богатства;
12. Подигање на јавната свест и развој на образованието за заштита и унапредување на животната средина;
13. Последиците од економскиот развој врз животната средина, и
14. Надлежните субјекти за спроведување на одделните елементи на планот

Апроксимацијата на законската регулатива во областа на животната средина јасно ја дефинира и утврдува методологијата и потребата за донесување на Локалните Акциони Планови во рамките на утврдените политики во Националниот Акционен План за Животна Средина. Со овие закони и законите во областа на децентрализацијата, Локалните Акциони Планови станаа важна алатка во имплементација на проектите на одржливиот развој и подобрувањето на квалитетот на живеење. Ваквиот интегрален пристап во управувањето со медиумите во животната средина со непосредно вклучување на јавноста е гаранција дека процесите на децентрализација се во вистинска насока да обезбедат целосно и квалитетно функционирање на локалните влади.

3. ОПИС НА ОПШТИНАТА

3.1 Административно-територијална организација и население

Како посебна територијална и административна целина, општината Белчишта е обновена со Законот за територијална поделба на РМ донесен во 1996 година. Со новата територијална организација во 2004 година, кон општина Белчишта е соединета општина Мешеишта и е основана нова општина Дебарца со седиште во Белчишта.

Општина Дебарца се наоѓа во југозападниот дел на РМ, географски му припаѓа на Охридско-Преспанскиот базен, во шумовитиот предел помеѓу општина Охрид и општина Кичево.

Во состав на општина Дебарца се наоѓаат 30 населени места меѓу кои и Белчишта како централно место и седиште на општината. Другите населени места се дадени во табела бр. 1

Табела бр.1: Број на жители по населени места
Извор: Завод за статистика (попис 2002)

Карта за територијална организација



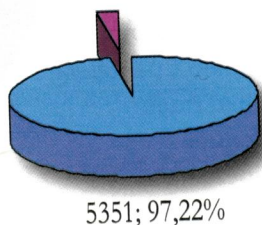
Бр.	населени места	број на жители
✓1	Оровник	440
✓2	Горенци	316
✓3	Требеништа	513
✓4	Белчишта	393
✓5	Волино	462
✓6	Мешеишта	779
✓7	Климештани	57
✓8	Ботун	227
✓9	Лешани	484
✓10	Злести	294
✓11	Горно Средорече	14
✓12	Долно Средорече	57
✓13	Грко Поле	30
✓14	Велмеј	511
✓15	Брежани	31
✓16	Ново Село	68
✓17	Црвена Вода	23
18	Песочан	95
19	Издеглавје	136
20	Сл. Чифлик	11
21	Слатино	161
22	Оздолени	47
23	Сошани	15
24	Сливово	16
25	Арбиново	26
26	Мраморец	8
27	Турје	17
28	Годивје	92
29	Врбјани	58
30	Лактиње	82

Слика бр.1: Местоположба на Општина Дебарца според територијалната организација на Република Македонија од 2004 година



Вкупниот број на жители во општината изнесува 5507 кои живеат во 3582 домаќинства. Според националната припадност на населението, територијата на општина Дебарца е населена претежно со македонско-православно население и тоа 5354 или (97,22%) и Албанци 153 или (2,78%). Густина на населеност според пописот од 2002 година изнесува за поранешна општина Белчишта 8.1 жители на км², додека за поранешна општина Мешеишта изнесува 50,3 жители на км². Природниот прираст е негативен и изнесува за Белчишта - 543, а за Мешеишта изнесува -108. Стапката на mortalitet според пописот од 2002 година изнесува за Белчишта 27.9, додека за Мешеишта 14.9.

■ Македонци 5351; 97,22%
■ Албанци 153; 2,78%



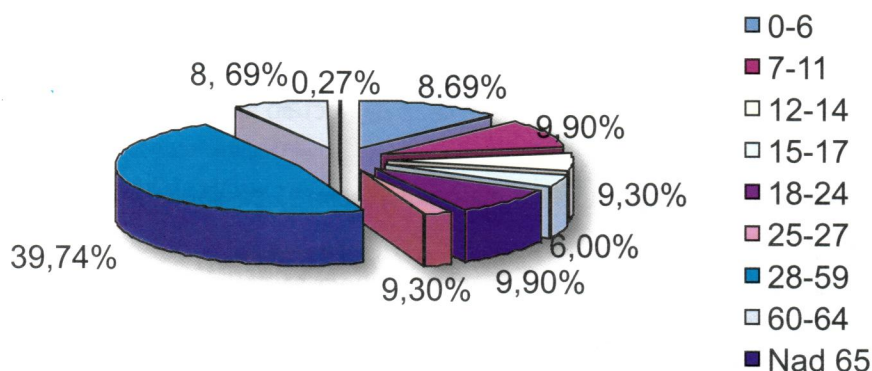
Слика бр. 2: Национална припадност на населението во општина Дебарца

Миграцијата е еден од значајните фактори за намалување на бројот на жители во сегашната општина Дебарца и миграционото салдо изнесува - 114. Споредбата на податоците за бројот на жителите од претходниот попис од 1994 година во однос на бројот на жителите според последниот попис од 2002 година, укажува на намалување на бројот на жители за 765 или во проценти 12,25%. Ова е од причина што значаен дел од стопанските капацитети се затворени и не работат. Стапката на невработеност изнесува 48%. Особено е забележителна миграцијата помеѓу младата популација со што општината има висок степен на старосна структура на население.

Структурата на население по возраст е следната:

возрасни групи	0-6	7-11	12-14	15-17	18-24	25-27	28-59	60-64	над 65
%	8.69	9.9	9.3	6.0	9.9	9.3	39.74	6.9	0.27

Табела бр.2: Структура на население по возраст
Извор: Завод за статистика (попис 2002)



3.2. Економски карактеристики

Поради својата местоположба и добро развиена инфраструктура: струја, водовод, телефонска мрежа, локални патишта, близината на градот Охрид, општина Дебарца претставува добра средина за индустриски развој.

Од индустриските капацитети кои што се лоцирани на територијата на општината Дебарца се: ДООЕЛ "Слобода" (фабрика за метални огради) – Ново Село, ДОО "Рудник" – Велмеј (рудник за травертин), ДООЕЛ "ЕМО" – Лешани (фабрика за челични конструкции), ДОО "Илина" – Велмеј (фабрика за вода), АД "СИ-ПО" – Белчишта, Мелница и Пекарница "Илинче" – Мешеишта, Мелин – с. Оровник (индустрија за метална галантерија), ОТЕКС – Холдинг Компанија – Мешеишта, "Жабет" – с. Оровник (текстилна индустрија), "Бујар" (дрвна индустрија) – с. Мешеишта, Месна индустрија – с. Климештани, Живинарска фарма "Бастум" – с. Мешеишта, ПП Метал – с. Мешеишта и други. Бројот на населението кое вработено во индустријата според заводот за статистика на Република Македонија изнесува 500, односно 50% од вкупниот број на вработени.



Хидроцентралата во Песочан, фабриката за тули во Арбиново и рудникот за травертин во Велмеј, Фабриката за сигурносни појаси во Белчишта, фабриката за челичним конструкции во Лешани и

фабриката за метални огради во Ново село своето работење го базираат врз довозени репроматеријали од други подрачја, односно припаѓаат на групата секунадрни капацитети. Постојните индустриски капацитети вработуваат околу 30% од активното население во општината што укажува на релативно значајното учество на оваа дејност во вкупниот општествено економски развој на општината.

Во општина Дебарца постојат добри природни услови за развој на земјоделството, сточарството, шумарството и рибарството.

Земјоделието претставува основна стопанска дејност за егзистенцијата на населението на просторот на општината, но поради сеуште недоволната развиеност на земјоделството не се остварени некои позабележителни резултати. Процентот на население кое се занимава со земјоделе изнесува 14,8% според заводот за статистика на Македонија.

Вкупната аграрна површина* во општина Дебарца изнесува 23.627 ха, од кои околу 88% е во индивидуален сектор, а 12 е во општествен сектор. Од неа под обработливо земјиште потпаѓаат 10.303 ха или 43,60%, пасиштата завземаат површина од 3.844 ха или 16,27%, додека под шуми е површина од 9.480 ха или 40,13%. Вкупната засеана површина изнесува околу 80%, угари 8,1 %, лозја 3,7 %, овоштарници 3,4 %, ливади 10,3 % и пасишта 1,5 %.

Особено, општината има потенцијал за развој на производството на еколошка храна и еколошки туризам, со оглед дека спаѓа во еколошки незагадени области.

Општината има не само природен потенцијал, туку и сообраќајно изградена мрежа која и овозможува посебни поволности за развој на туризмот. Постоенето на аеродромот и магистралниот пат кој поминува низ општината овозможува пристап до општината и нејзините природни убавини. Постоенето на Слатинското езеро, со површина од 0,3 км² е значаен потенцијал за развој на еколошкиот туризам. Езерото се наоѓа во природно чиста зона, богата со флора и фауна. На брегот на езерото постои хотелско угостителски објект со многу мал капацитет. Езерото е богато со риба и се наоѓа во непосредна близина на селото Слатино во чија околина се лоцирани две ловишта. Самиот амбиент на селата кои што ја задржале старата македонска архитектура го зголемува потенцијалот за привлекување на туристите. Освен Слатинското езеро, во општината во

Слатинско Езеро



** (Извор на податоци: Програма за долготочен развој општина Белчишта Мај 1999 година и Елаборат за општина Мешеишта Октомври 2002 година)*

текот на летниот период заради пово-
лните климатски услови – летната
свежина, особена атракција претставува
посетата на живописниот кањон на
Песочанска река, како и на излетничките
места Радомирово, Славеј, Илинска
Планина и Велмешки Извори.

Со преградување на "Мрамо-
речка река" со брана со должина од
100 м. и висина од 15.5 м. од дното
на езерото на надморска висина од
831.5 м формирана е акумулација до
максимална должина од 12000 до
1500 м и широчина од 200 до 250 м.

со максимална површина од 28 ха, и има акумулирано вода од 1.400.000 м³ од кои корисна вода е 900.000 м³.



Акумулација е изградена со цел да служи за наводнување на земјоделски површини на селата: Слатино, Слатински Чифлик, Оздолени и Издеглавје при што е проектирана за наводнување на околу 400 ха но во моментот се искористува за наводнување на околу 40ха. Поради малата искористеност на водата во акумулацијата, би можело да се зачува поголема количина на вода која би овозможила акумулацијата да се искористи како објект за производство на риба и рибен подмладок .

Дното на акумулацијата е од големо значење поради составот на подлогата и има битно влијание врз физичко – хемиските карактеристики на водата, а со тоа и врз биолошката целина на водата. Максималната длабочина на акумулацијата која се наоѓа на извесно растојание од браната изнесува 8 м. а која со интензивно наводнување се намалува за 3 м. Акумулацијата се полни за 30–40 дена и ја достигнува максималната длабочина односно површина .

Вкупното работоспособно население изнесува околу 45 % од вкупното население, а работно активно е околу 65 до 70 % од вкупното население во општината*. Најголем дел од населението се занимава со земјоделие, иако според заводот за статистика како доминантна гранка во која се вработени дури 50% од вработените е индустријата, додека во земјоделието се евидентирани 14.8%, во услуги 34,5 %населението и како непознато е евидентирано 0,7%.

Вкупниот број на вработени лица изнесува 1000, од кои 500 работат во индустријата, бројот на вработените во државниот сектор изнесува 21, додека во приватниот сектор 979.

Според Центарот за социјални грижи во Охрид, во Дебарца социјална помош примаат 100 до-маќинства односно 250 лица во 2005 год.

Гледано од структурен аспект, значајно е да се констатира дека индустрискиот развој во општи-ната се ориентира кон металопреработувачките капацитети (3) кои се базираат на довоз на сировини

*Извор на податоци: Генерален урбанистички план Белчишта 2002 2007, Елаборат за општествена и економска оправданост за
отстанок и развој на општина Мешеишта

и репроматеријали од други подрачја во републиката и пошироко. Од досега изградените позначајни капацитети, три се базираат на локални сировини: ДОО "Рудник-Велмеј" (Рудник за травертин)- травертинот е локална сировина во селото Велмеј, ДОО "Илина" – Велмеј (фабрика за вода) – изворската вода како локална сировина во село Велмеј, и Мелница и пекарница "Илинче" – с.Мешеишта.

Општината Дебарца е во фаза на реализација на план за ревитализација на општината преку изградбата на инфраструктурните системи и објективно општествен стандард, неопходно потребни за задржување на постојното и враќање на иселеното население.

3.3. Инфраструктура

СООБРАЌАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Низ територијата на општина Дебарца поминува еден од најзначајните магистрални патишта – пат од регионално и меѓународно значење Скопје–Охрид–Албанија (М4, коридор 8) со должина од 36,8 км кој е во добра состојба. Покрај магистралниот постојат и асфалтирани патишта со кои се поврзани скоро сите селски населби. Со неасфалтиран пат (односно само пробиени патишта) во должина од 4.5км поврзани се селата Белчишта и Оздолани, Велмеј – Сошани во должина од 4км, Злести – Куратица во должина од 8 км, и Брежани – Илинска Црква во должина од 9 км. Овие неасфалтирани патишта влезени се во Програмата за изградба и реконструкција на патиштата и улици во општина Дебарца за 2006 година.

Во долгорочните планови на Републиката предвидено е и минувањето на железничка сообраќајница.

На територијата на општина Дебарца се наоѓа и меѓународниот аеродром – Охридскиот аеродром, лоциран на 9 километри од Охрид. Капацитетот на аеродромот е 300 патници на час.

ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Сите села во општина Дебарца се електрифицирани. Селото Белчишта се напојува со електрична енергија од ХЕ Песочан, преку 10 KV воздушен далековод на дрвени столбови. Квалитетот на електричната енергија е променлив и доста често има пад на напонот.



ГРОБИШТА

Гробиштата во секое населено место од општината Дебарца се сместени во одреден дел претежно во дворот на веркиот објект, односно црквата на самото село. Единствено само во населеното место Горенци покрај христијанските гобишта има и муслимански гробишта. Во сите други населени места има само христијански гробишта. Истите се заградени со висок зид и се засадени борови дрва наоколу.

3.4. ПРИРОДНИ КАРАКТЕРИСТИКИ

3.4.1. ГЕОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

- РЕЛЈЕФ, ГЕОГРАФСКИ И ТОПОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Според релјефните карактеристики општината Дебарца се вбројува меѓу ридскопланинските општини во Р. Македонија. Највисоката точка се наоѓа на планината Стогово (Бабин Срт 2.242м) а најниската точка се наоѓа на крајбрежниот дел на населеното место Оровник на 697м надморска висина.

Во однос на географско-топографските карактеристики, општината лежи на рамничарски предел на надморска висина од 720 до 770 м.

Конфигурацијата на теренот е погодна за развој на општината во сите правци освен кон исток, каде изразито се возвишува ридот Орлово седло (1126м) и представува физичка бариера. Според конфигурацијата на земјиштето, општина Дебарца може да се подели на 3 (три) дела: долна, средна и горна Дебарца. Долниот дел на општина Дебарца (поранешна општина Мешеишта) е пред се рамничарски дел.

Општината ја покрива територијата на областа Дебарца што во целост го опфаќа горниот слив на реката Сатеска, која се формира над селото Ботун од Песочка река, Голема река, Белчишка матица и други дебрчки водотеци и се влева во Црн Дрим. Во 1956–60 година, беше изграден каналот со кој Сатеска го смени коритото и директно се спроведе во Охридското Езеро со количина на вода доволна за одржување на еколошкиот минимум.

Од околните општини е одделена со природни граници на планинските сртови: Планински венци на Смрдешница (1060м) и Голјак (1466м), Илинска планина – Прута (1320м), Арбит планина (1885м), од источната страна Илинска планина (1009м), од јужна страна планинскиот масив Мазатар (1760м) и планината Копрница (1213м) и од запад Караорман (1765м) и Стогово (2121м).

Во средниот дел на општината, по притоците на реката Сатеска се наоѓаат широки рамнини (Белчишко, Ботунско, Лешанско и Велмешко поле). Горниот дел на општината Дебарца е познат по ридскопланинските терени и шумски површини.

3.4.2. ГЕОЛОШКИ И ПЕДОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Геолошката градба на општината ја чинат најчесто алувијални творевини, полувијални седименти, распространети во рамничарскиот дел. Алувијалните наноси по однос на инженерско-

геолошките карактеристики, претставуваат претежно лабилни терени со ниски вредности на физичко-механичките својства.

3.4.3. СЕИЗМОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Според анализата на досегашната сеизмичка активност на општината, регистрирани се земјотреси со максимални интензитети кои не надминуваат 7 степени МЦС (Меркалиева скала). Се претпоставува дека се можни земјотреси со интензитет од 8 степени по Меркалиевата скала, поради што се препорачува при планирањето на градежните активности да се предвиди соодветна сеизмичка заштита.

3.4.4. КЛИМАТСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Климатските карактеристики на регионот на општината се карактеризираат со модифицирана континентална клима, која што е погодна за развој на земјоделското стопанство, особено полјоделството и овоштарството. Регионот на општината се карактеризира со умерено топла летна температура со просек од максимум до 34 степени, како и умерено ладни зимски температури со апсолутно минимална температура до минус 17 степени. Во регионот просечно има околу 75 летни денови, односно денови кои имаат максимална дневна температура над 25 степени. Просечните годишни врнежи се движат помеѓу 700 и 820 мм/м2. Најврнежлив месец е Ноември. Карактеристични ветрови се Југот кој дува најчесто во пролет, на есен и во текот на зимскиот период, и Северот кој дува во текот на целата година.

3.4.5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ВЕГЕТАЦИЈАТА И ПРЕДЕЛОТ

Подрачјето на општината според своите релјефни карактеристики опфаќа значаен дел на шумовити терени. На територијата шуми отпаѓа 50.45%.

Шумскиот фонд според податоците на Јавното претпријатие "Македонски шуми" е составен од горска букова шума која се протега на 5229,88 хектари, потоа подгорска букова шума (92451,85 ха), букова шума (1157 ха), даб Горун (11925,85 ха), даб Плоскач и Цер (3242,82 ха), *Quercus ostrayetum* (42 ха), *Quercus carpinetum orientalis* (607,5 ха) и бор (28,4 ха) и на просторот на општината претставува мошне значаен еколошки и стопански ресурс. Согласно урбанистичкиот план се констатира во однос на шумарството да се стави посебен акцент на пошумувањето на голетите, подобрување на видот и составот на шумите, односно збогатување и зголемување на шумскиот фонд во целост, што од друга страна ќе придонесе за подобрување на микро климата и амбиеталното пејсажно оплеменување на регионот. Површината на новонаседени шуми според податоците на Јавното претпријатие "Македонски шуми" за 2004 година изнесува 60 хектари и тоа 68 000 стабла дуглазија и 2000 стебла ела. Во периодот од 1999 година до 2003 година вкупно се засадени 184000 стебла дуглазија и 99000 стебла ела на вкупна површина од 300,2 хектари.

Во атарот на поранешната општина Мешеишта, поточно во село Требеништа во местото викано "Алистрата" во К.О Требеништа, постои групација на костенови дрва (лат.име *castanea sativa*) кои се единствен природен резерват на оваа територија кој треба да се сочува, со површина од 15 хектари."

Белчишко Блато. Белчишко Блато е најголемото сочувано водно станиште во Македонија со површина од околу 0,5 км². Блатото на одделни делови мочуриште) административно припаѓа на општина Дебарца во близина на селото Ново Село (околу 180 жители) и Белчишта (околу 700 жители). Подрачјето на блатото се користи од околните жители за напасување и поеење на стока, косеење, рибарење, лов и рекреација (место за пикник).

Не постојат детални податоци за биолошките и физичките карактеристики на блатото, ниту пак во моментот постои законска обврска за негова заштита. Според Стратегијата за биодиверзитет и акционен план на Република Македонија од 2004 год., предвидено е прогласување на Белчишкото



Пределот околу Белчишкото Блато

Блато за заштитено подрачје во периодот од 2004–2006 година и истата мерка е класифицирана во приоритетите од првостепено значење.

3.5. Културно - историски вредности

Од културно историско наследство на територијата на општина Дебарца постојат цркви и манастири од кои најкарактеристични се манастирот Сите Светии (СиСвети) во село Лешани – датира од

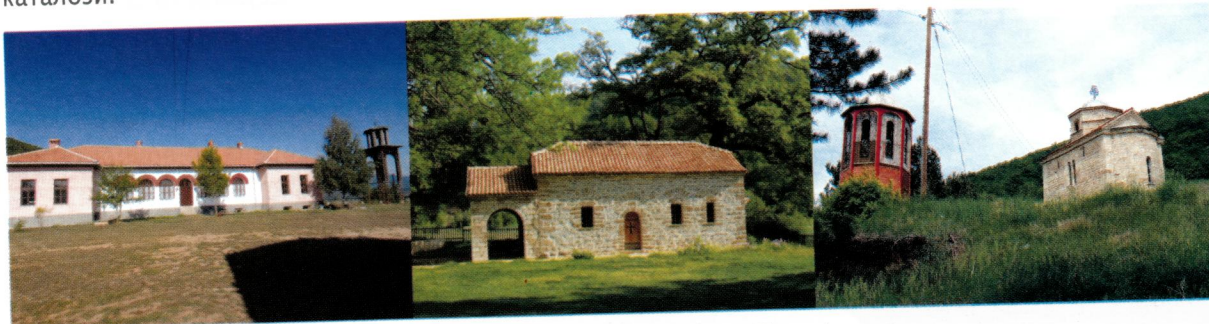
14-ти век и Манастирот Свети Јован во село Слатино датира од 16ти Век, како и црквите: црквата Свети Петар и Павел, црквата Свети Никола која е на север од црквата Свети Петар и Павел. Покрај овие најкарактеристични цркви на територијата на општина Дебарца постојат и други цркви и тоа: Свети Илија во село Оровник; Света Петка во село Оровник; Свети Атансиј во село Брежани; Свети Никола во село Белчишта; Свети Атансиј во село Белчишта; Свети Василиј во село Белчишта (во градба); Света Богородица во село Ботун; Свети Ѓорѓи во село Врбјани; Свети Ѓорѓи во село Годивје; Свети Илија во село Лактиње; Свети Никола во село Велмеј; Воведение на пресвета Богородица во село Велмеј; Свети Константин и Елена во село Велмеј; Свети Ѓорѓи во село Злести; Свети Никола во село Лешани; Свети Илија во село Мешеишта; Свети Климент во село Климештани; Успеание на пресвета Богородица во село Волино; Света Недела во село Волино; Света Тројца во село Горенци; Света Недела во село Слатино; Света Богородица во село Слатино; Свети Никола во село Мраморец; Свети Никола во село Арбиново; Свети Атанасиј во село Арбиново; Свети Димитриј во село Издеглавје; Свети Атанасиј во село Издеглавје; Свети Атанасиј во село Слиово; Света Богородица во село Турје; Свети Никола во село Требеништа; Свети Мартинија во село Требеништа; Света Недела во село Требеништа; Свети Атансиј во село Црвена Вода .

Интернационалната Уметника колонија "Дебарца" – Белчишта, преставува најмасовна културна манифестација при општината Дебарца. Активно постои 22 години. Редовно се одржува во летниот

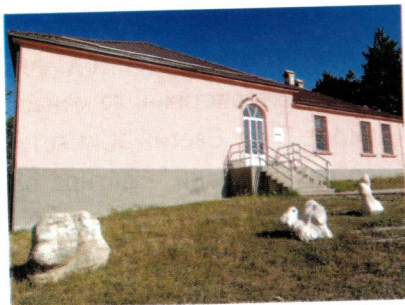
период од 24 јуни до 4 јули. На колонијата учествуваат 12-15 учесници кои творат исклучиво на територијата на Дебарца и пошироко . На колонијата досега зеле учество 185 уметници, од кои Македонија, Србија, Хрватска, Словенија, Бугарија, Грција, Полска, САД, Канада, Германија, Малезија, Русија, Узбекистан, Украина, Кипар и други земји .

Создадени се 444 уметнички дела кои ќе бидат изложени во Музејот на уметноста во општината Дебарца. (кој е во изградба) .

Организирани се 115 изложби во Република Македонија и Албанија со изготвени современи каталози.



Црквите во Лешани, Слатино и Велмеј



Колонијата соработува со повеќе колонии од Македонија и другите земји, како и факултетот за ликовна уметност во Скопје .

Големиот интерес за учесници од целиот свет најдобро зборува за реномето кое го има колонијата, како и посетеноста на изложбите .

Во центарот на населеното место на општина Мешеишта е лоцирана зграда на поранешен задружен дом (изграден 1953 год.) опремена со кино сала – 200 седишта која се користи и за други културни манифестации. Постои и посебен објект – Дом на младина. Во селото Белчишта е лоцирана зграда на поранешен задружен дом изграден 1950 год., опремена со кино сала – 200 седишта.

3.6. Образование

Од објектите за образование и воспитување во општината Дебарца постои Р.О ЦОУ "Дебарца" во населбата Белчишта. Кон оваа установа припаѓаат работната единица од с. Велмеј и подрачните училишта од селата Ботун, Злести, Лешани и Слатино. Од објектите за образование и воспитување во општината постои и истурена работна единица на работната организација од основното воспитание и образование "Климент Охридски" Охрид, во населбата Мешеишта.

Ред. бр.	Школска подготовка	Број на лица	% од вкупното население
1.	Без училиште	391	7,1
2.	Некомплетно основно образование	1068	19,4
3.	Основно образование	1743	31,65
4.	Средно образование	1378	25,02
5.	Виша школа	95	1,72
6.	Висока школа	70	1,27
7.	Магистратура	1	0,02
8.	Сеуште во процес на образование	3	0,05

Табела бр.3: Структура на населението според школската подготовка.

3.7. Здравство и физичка култура

Во општина Дебарца постои здравствена организација во селото Белчишта, која е сервис на Медицинскиот Центар во Охрид. Здравствената организација, покрај Белчишта ги опслужува и Злести, Ботун, Песочан, Горно и Долно Средорече, Ново Село и Црвена Вода. Во рамките на општината Дебарца и во населбата Мешеишта постои здравствена организација, изградена специјално за давање на здравствени услуги на граѓаните во оваа населба, која е истурена единица на Медицинскиот центар во Охрид. Покрај постојната здравствена мрежа потребно е зајакнување на амбулантското лекување преку проширување или доопремување на амбулантите на територијата на општината со отварање на одделенија за специјалистички прегледи и изградба на дневен стационар. Вкупниот број на осигуреници изнесува 1630 жители.

Бидејќи според статистичките податоци* старосната група на возраст на 64 години бележи релативно високо учество, во општината Дебарца најчести заболувања се грипот и кардиоваскуларните заболувања. Што се однесува на квалитетот на здравјето на младата популација како и на работното способно население е на задоволително ниво според податоците од Заводот за Здравствена заштита од Охрид.

Изградени се спортски површини и тоа фудбалски игралишта и асфалтирани игралишта за ракомет и кошарка во рамките на училишните дворови.

Во општината не постојат ветеринарни станици.

*Попис на население во РМ 2002. Завод за статистика

4. ОЦЕНА НА СОСТОЈБИТЕ ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Оцената на состојбата на животната средина беше направена според ДПСИР* методологијата, при тоа користејќи стручни анализи, расположливи податоци од временскиот период 1999–2004 год., според пет тематски области: вода, воздух, отпад, природа и почви и искористување на земјиште.

Согласно ДПСИР методологијата се дефинираа, односно определија:

- Движечките сили-активности, процеси кои предизвикуваат притисок врз животната средина;
- Притисокот врз животната средина кој влијае односно ја модифицира состојбата во сите пет тематски области: вода, воздух, природа, почва и отпад;
- Моменталната состојба-сегашни услови и предвидување во животната средина што пак предизвикува, провоцира одредено влијание;
- Импликацијата – влијанието од константираната состојба со животната средина, која стимулира односно бара решение за отстранување или минимизирање на согледаното влијание;
- Реакција – мерките и акциите за решавање на проблемот во животната средина коишто се веќе преземени или се во тек.

4.1. Тематска област: ВОДА

Сливното подрачје на реката Сатеска опфаќа 420 км² и во реонот на општина Дебарца, односно во сливното подрачје на реката Сатеска постојат следните водни ресурси: Врбјанска река, Сливовска река, Годијанска река(сливно подрачје 2.56 км²), Песочанска река(сливно подрачје 46.59 км²), Кочунска река, Мраморска река (сливно подрачје 24.79 км²), Брежанска река, Илинска река, Српница (сливно подрачје 4.85 км²), Злетоска река, Ботунска река и Требенишка река. Не постојат податоци за квалитетот на овие води освен за квалитетот на водата во реката Сатеска.

Поројни реки во општина Дебарца се Црна и Слатинска река кои повремено се чистат односно се чисти речното корито.

САТЕСКА РЕКА

Реката Сатеска зафаќа 39,36% од вкупната површина на сливот на Охридско Езеро. Сливното подрачје на Сатеска се простира северно од Охрид, зафаќа површина од 411,47 километри, а

* ДПСИР методологијата е создадена и се користи од страна на Европската Агенција за Животна Средина од Копенхаген со која се анализираат и претставуваат севкупните состојби со животната средина за дадено подрачје, регион, држава, притоа користејќи релевантни индикатори.

поголем дел од сливот е со карактер на ридско планинско подрачје. Просечно дневно во Охридското Езеро се вливаат 550.000 м³ вода. Од вкупните количества на ерозивен нанос што се внесуваат во Охридското Езеро, реката Сатеска внесува 38,51%.

pH вредноста на водите во реката Сатеска изнесува 7.2. Поради користењето на површински води за наводнување на земјоделските површини, водите во реката Сатеска се богати со азот и фосфор кои се исцедени од земјоделските површини и отпадните комунални води од околните населени места кои преку реката се вливаат во езерото. Реката Сатеска претставува најголем загадувач на Охридското Езеро, и пред се придонесуваат кон негова забрзана еутрофикација. Како еден од поголемите дефинирани проблеми претставуваат наносите кои реката Сатеска која годишно внесува 200 милиони м³ вода го носи во езерото. Годишно се продуцира 4770 м³/км² нанос од прва категорија, односно 2600 м³/км² од втора категорија. Количините на внесениот нанос од река Сатеска во Охридско езеро се проценуваат на 200000 м³ годишно. Голем дел од наносите што ги транспортираат водите на река Сатеска се од исталожените наноси во нерегулираните потези на реката Сатеска узводно од с.Волино: особено е интензивно покренувањето на исталожениот нанос од речното корито, при појава на поголеми води на потегот с. Волино, с.Климештани и с.Ботун-с.Белчишта.

СЛАТИНСКОТО ЕЗЕРО кое се наоѓа во непосредна близина на с.Слатино претставува значаен воден ресурс за општина Дебарца. Слатинското езеро е вештачка акумулација која е изградена во 1963 година. Се напојува со вода од Мраморечка река и напојувањето е константно. Вкупната зафатнина на езерото изнесува 1.400.000 м³, висината на браната е 15.5 м. Максималната длабочина на водата е 8 метри, а водното огледало при максимален водостој е со димензии должина 1200 метри и ширина 350 метри. Водите од ова езеро се искористуваат за наводнување на земјоделските површини во Слатинско, Издеглавско и Оздолетско поле се вкупно 420 хектари. Езерото е порибено со крап и клен и овој воден ресурс се користи за спортски риболов. Квалитетот на водата во езерото е на највисоко ниво бидејќи не постојат никакви органски или неоргански загадување.

Квалитетот на површински води се следи од страна Заводот за здравствена заштита, но само на река Сатеска, додека на другите површински води, следењето се врши инцидентно. Врз основа

Слика бр 2. Влив на река Сатеска во Охридско Езеро



на мониторингот што се врши од Хидробиолошкиот завод квалитетот на водата во река Сатеска е оптоварен од високите вредности на седиментите кој таа ги носи поради ерозивните процеси. Квалитетот на водата се следи според следниве индикатори, а тоа се:

- Количината на фосфор во реката изразена во мг/лит;
- Количината на нутриенти во реката изразена во мг/лит;
- Концентрација на ослободен кислород изразен во % (проценти);
- Количина на био неразградливи материи изразено во % (проценти).

ВОДОСНАБДУВАЊЕ

Водоснабдувањето на населбата Белчишта е од изворот Кременатец од каде што водата се носи до резервоарот (капацитет од 120 м³;) со пумпање. Водоснабдувањето со вода на населбата Мешеишта располага со пумпна станица Мана Лака и бунари со издашност на водата од 5л/сек од каде водата се носи до резервоарот со капацитет од 120м³ на 752м надморска висина со пумпање. На водоводот се приклучени 398 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата.

Водоснабдувањето во општина Дебарца по населени места е како што следува:

1. Арбиново се снабдува со вода од изворот Козјалак со издашност од 3л/сек, кој се наоѓа на кота од 840м надморска висина со резервоарски простор од 50м³ зафатнина. На водоводот се приклучени 76 домаќинства, изграден од хидропластични црева со постојана контрола на квалитетот на водата;
2. Ботун се снабдува со вода од изворот Бела вода со издашност од 4,5л/сек и резервоарски простор со зафатнина од 100м³. На водоводот се приклучени 126 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки;
3. Брежани, водоснабдувањето е решено со зафаќање на изворските води со издашност од 2л/сек и располага со резервоарски простор од 60м³. Ова населено место располага и со селска чешма. На водоводот се приклучени 33 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки;
4. Велмеј, водоснабдувањето е решено со зафаќање на вода од изворите Бучлица со 2,8л/сек и 1100м надморска висина и изворот Белигарец со издашност од 1,8л/сек кој се наоѓа на 860м надморска височина. Зафатнината на резерварскиот простор изнесува 165 м³. На водоводот се приклучени 198 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата;
5. Годивје ги зафаќа водите на изворот Гроф со издашност од 1л/сек и резервоарски простор од 120м³ зафатнина. На водоводот се приклучени 124 домаќинства, изграден од хидропластични црева со постојана контрола на квалитетот на водата;
6. Горно Средорочје, во тек е изградба на регионален водовод на коа ќе се приклучи населеното место и ќе користи резервоарски простор од 60 м³ кој се наоѓа на 827 м

- надморска висина. На водоводот се приклучени 100 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки нема постојана контрола на квалитетот на водата;
7. Грко поле нема водоснабдителен систем и е предвидено да се реши со регионалниот проект;
 8. Долно Средоречје, водоснабдувањето ќе го реши преку чување на регионалниот водоводен систем, каде е предвидено изградба на резервоарски простор со зафатнина од 60м³ и надморска висина од 827м;
 9. Злести, водоснабдувањето е решено преку зафаќање на водата од изворот на Лешанска река со издашност од 10л/сек и резервоар со зафатнина од 100м³. На водоводот се приклучени 112 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, нема постојана контрола на квалитетот на водата;
 10. Издеглавје, водоснабдувањето е решено со изградба на пумпна станица со која се зафаќа водата од изворот Гркоец со притисок од 4,1 бари, на надморска висина од 817м и резерварски простор од 100 м³ на надморска висина од 858м. На водоводот се приклучени 86 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата;
 11. Лактиње зафаќа вода од изворот Корина вода со издашност од 3,3л/сек и надморска висина од 1276,7м и зафатнина на резерварскиот простор од 100м³, и надморска висина од 1026м. На водоводот се приклучени 102 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, нема постојана контрола на квалитетот на водата;
 12. Лешани зафаќа вода од изворот Пија со зафатнина од 1,5л/сек, со зафатнина на резерварски простор од 200м³ и надморска висина од 862м. На водоводот се приклучени 165 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, нема постојана контрола на квалитетот на водата;
 13. Мраморец, населеното место нема водовод;
 14. Ново Село нема водовод и е предвидено да се приклучи на регионалниот водовод што е во изградба со резерварски простор со зафатнина од 60м³ на 825м надморска висина;
 15. Оздолени зафаќа вода од изворот Клајнец со издашност од 1,5л/сек на надморска висина од 860м и резерварски простор со зафатнина од 60м³ на надморска висина од 943м. На водоводот се приклучени 70 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки;
 16. Песочани има локален водовод кој ја зафаќа водата на изворот Селиште со издашност од 10л/сек и резерварски простор од 100м³. На водоводот се приклучени 96 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки;
 17. Слатински чифлиг нема водовод;
 18. Сливово ги зафаќа водите од изворот Студена чешма со издашност од 1л/сек и резерварски простор со зафатнина од 100м³. На водоводот се приклучени 65 домаќинства, изграден од хидропластични црева;
 19. Сошани нема водовод;

20. Турје ги зафаќа водите од изворот Добра вода со 3,1л/сек на надморска висина од 1240м и резервоарски простор со зафатнина од 100м³ на 1200 м надморска висина. На водоводот се приклучени 45 домаќинства, изграден од хидропластични црева;
21. Црвена вода нема водовод;
22. Волино ги зафаќа водите од изворот Белица со издашност од 5л/сек. На водоводната мрежа се приклучени 200 домаќинства, водоводот е 100% изграден од ПВЦ цевки. Квалитетот на водата е добар и постојано се следи;
23. Горенци располага со пумпна станица Св Еразмо со зафатнина на вода од 18л/сек на 695м надморска висина и резервоарски простор 80м³ зафатнина. На водоводот се приклучени 94 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, има постојана контрола на квалитетот на водата;
24. Климештани се снабдува со вода од изворот Дивја вода со издашност од 0,5л/сек и зафатнина на резервоарскиот простор од 60м³ на надморска висина од 800м. На водоводот се приклучени 26 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки и има постојана контрола на квалитетот на водата;
25. Требеништа се снабдува со вода од изворот Стара чешма со издашност од 3л/сек и резервоарски простор од 300м³. На водоводот се приклучени 240 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата;
26. Оровник се снабдува со вода од изворот Тројани со издашност од 2 л/сек и резервоарски простор од 180 м³. На водоводот се приклучени 156 домаќинства, изграден од железни цевки со постојана контрола на квалитетот на водата;
27. Белчишта се снабдува со вода од изворот Кременатец со пумпна станица со издашност од 5 л/сек и резервоарски простор од 120 м³ . На водоводот се приклучени 167 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки. со постојана контрола на квалитетот на водата;
28. Мешеишта се снабдува со вода од изворот Мана Лака со пумпна станица со издашност од 5 л/сек и резервоарски простор од 120 м³. На водоводот се приклучени 400 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата.
29. Слатино се снабдува од изворот Бигришта со издашност од 3 л/сек и резервоарски простор од 100 м³. На водоводот се приклучени 120 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата;
30. Врбјани се снабдува од изворот Шилегарник со издашност од 1 л/сек и резервоарски простор од 120 м³. На водоводот се приклучени 80 домаќинства, изграден е од пластични конти цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата.

Во општината Дебарца 90% од населението со вода за пиење се снабдува преку водоводи од изворот Кременатец (24 селски населби), додека останатото население се снабдува преку бунари (6 селски населби).

Во текот на летните месеци се јавува недостаток од вода за пиење во 5 селски населби, пред се поради недоволниот капацитет на резервоарите . Треба да се потенцира дека во општината има водоводи со азбесни цевки (населбата Белчиштаи сл.). Населбата Белчишта со вода се снабдува од постојниот водоснабдителен систем кој е изграден 1971 год. Со зафаќање на изворските води од месноста Кременатец, каде е изведена каптажа и пумпна станица од каде со потисен цевковод со должина од 950 метри (изведен од азбест цементни цевки, со профил од О 150 мм) водата се носи во резервоар со зафатнина од 170 м3, од каде со повратен цевковод се носи до фабриката за сигурносни појаси. Во населените места Оровник, Требеништа, Мешеишта и Кримештани, водоснабдителните системи се изградени со месен самопридонес, додека населбата Волино е приклучена на Струшкиот водоснабдителен систем, а населбата Горенци на Регионалниот водоснабдителен систем со извор во месноста Свети Еразмо.

Постојната состојба од аспект на водоводните системи се карактеризира со 23% загуби, кои се последица на застареноста на водоводните цевки. Во јавното претпријатие за комунална дејност "Дебарца" вкупно се вработени 5 лица, процентот на наплата изнесува 73%, цената на потрошена вода изнесува 10 ден/м3, вкупно потрошената вода на годишно ниво изнесува 136080 м3. Просечната потрошувачка на вода по жител на ден изнесува 0.076 м3, а просечната дневна потрошувачка е 372 м2.

КАНАЛИЗАЦИЈА

Во општината не постои канализациона мрежа, отпадните води се собираат во септички јами, а дождовната вода понира во земјата. Комуналните отпадни води претставуваат проблем бидејќи освен во с.Белчиште каде има изграденост на 30% канализационата мрежа, во другите селски населби не постои канализациона мрежа и отпадните води се одведуваат во септички јами кои се водопрпусни или директно се излеваат во реките кои припаѓаат на сливното подрачје на Охридското езеро.

Во рамките на општината постојат само неколку индустриски капацитети кои со својата технологија не создаваат голема количина на отпадни индустриски води и истите се одведуваат во септички јами. Количината на потрошената вода од индустрија изнесува 100.45 м3 дневно. Квалитетот на индустриските отпадни води не се контролира и не постојат податоци за овие води. Отпадните индустриски води се испуштаат во септички јами без никакво третирање. Водата за наводнување на земјоделските површини е недоволно искористена во рамките на општината. Иако постојат можности за наводнување на 1500 ха, се наводнуваат 250 ха или искористеноста изнесува 14%. Поради не постоење на доволно капацитети за складирање на водата, освен Слатинско езеро, и покрај малата искористеност во текот на летните месеци се јавува недостаток на вода за наводнување.

АТМОСФЕРСКА КАНАЛИЗАЦИЈА

Атмосферските и дренажните води се одведуваат по сообраќајници и по канали кои се изградени во текот на изградбата на двете големи населби Белчишта и Мешеишта.

Согледувајќи ги проблемите во општината за тематската област вода, како приоритени проблеми кои негативно влијаат врз животната средина се појавија следните:

1. Директно излевање на комуналните отпадни води во речните корита од септичките јами;
2. Непостоење на ниту една канализациона мрежа за отпадни води во општината;
3. Нецелосно решено водоснабдување во 5 (пет) населени места од општината и тоа: Грко Поле, Мраморец, Слатински Чифлик, Сошани и Црвена Вода;
4. Регулација на речните корита и водата за наводнување од страна на водостопанска организација;
5. Неконтролирана на употребата на хемиски заштитни средства;
6. Постојење на ерозивни подрачја и преземање активности на нивно пошумување и изградба на таложници во коритата на реките.

4.2. Тематска област: ВОЗДУХ

Квалитетот на воздухот во општина Дебарца не се следи и не постојат податоци за квалитетот на воздухот врз основа на кој може да се извлечат некои заклучоци. Но како причини односно можни чинители кои влијаат врз квалитетот на воздухот во општината може да се издвојат: транспортот како локалниот (1856 возила, претежно стари), така и регионалниот и авионскиот преку Аеродромот Охрид и малиот број на индустриските капацитети.

Со оглед дека регионалниот аеродром кој е во Охрид, со тек на време треба да прерасне во меѓународен воздушен центар за што има димензионирани капацитети, треба да се воспостави систем на мониторинг на загадувањето на воздухот

Во општината живеат 1995 семејства од кои 98% како енергенс користат цврсти горива, додека индустриските капацитети ја користат нафтата и нејзините деривати. Вкупните количини на огрев кои годишно се трошат изнесуваат 20.000 м³.

Со оглед на тоа дека во општината не постојат поголеми индустриски капацитети, рудници или фарми може да се заклучи дека квалитетот на воздухот на поголемиот дел од општината е на задоволително ниво и дека емисиите на честици во воздухот се во дозволени граници.

И покрај тоа што констатираната состојба со квалитетот на воздухот е на задоволително ниво, сепак е потребно постоење на мониторинг станици, лоцирани на територијата на општината за следење на емисиите од загадувачки материји во воздухот, со што навремено би се реагирало доколку дојде до зголемување на нивните концентрации над дозволеното а во согласност со соодветниот и потенцијален индустриски развој и зголемување на авионскиот сообраќај во општината во следните години.

Како евидентирани проблеми во овој медиум се:

- Непостоење на мониторинг станица за следење на квалитетот на воздухот;

4.3. Тематска област: ПРИРОДА

Најголем број од македонските блата и мочуришта пред и по Втората светска војна беа исушени или редуцирани заради добивање обработливо земјиште или во борбата против маларијата. За разлика од другите мочуришта во Македонија, Белчишкото Блато е најголемото сочувано водно станиште во Македонија со површина од околу 0,5 км². Блатото (на одделни делови мочуриште) е во близина на селата Ново Село и Белчишта. Подрачјето на блатото се користи од околните жители за напасување и поење на стока, косење, рибарење, лов и рекреација (место за пикник).

Според одредени сондирања извршени од страна на локалната администрација во периодот од 2001 до 2004 година, жителите на околните села се свесни за единственоста на блатото, но постојат и одредени иницијативи за негово исушување. Доколку вакво нешто се преземе, тогаш тоа би било неповратна штета не само за општина Дебарца, туку и за цела Македонија.

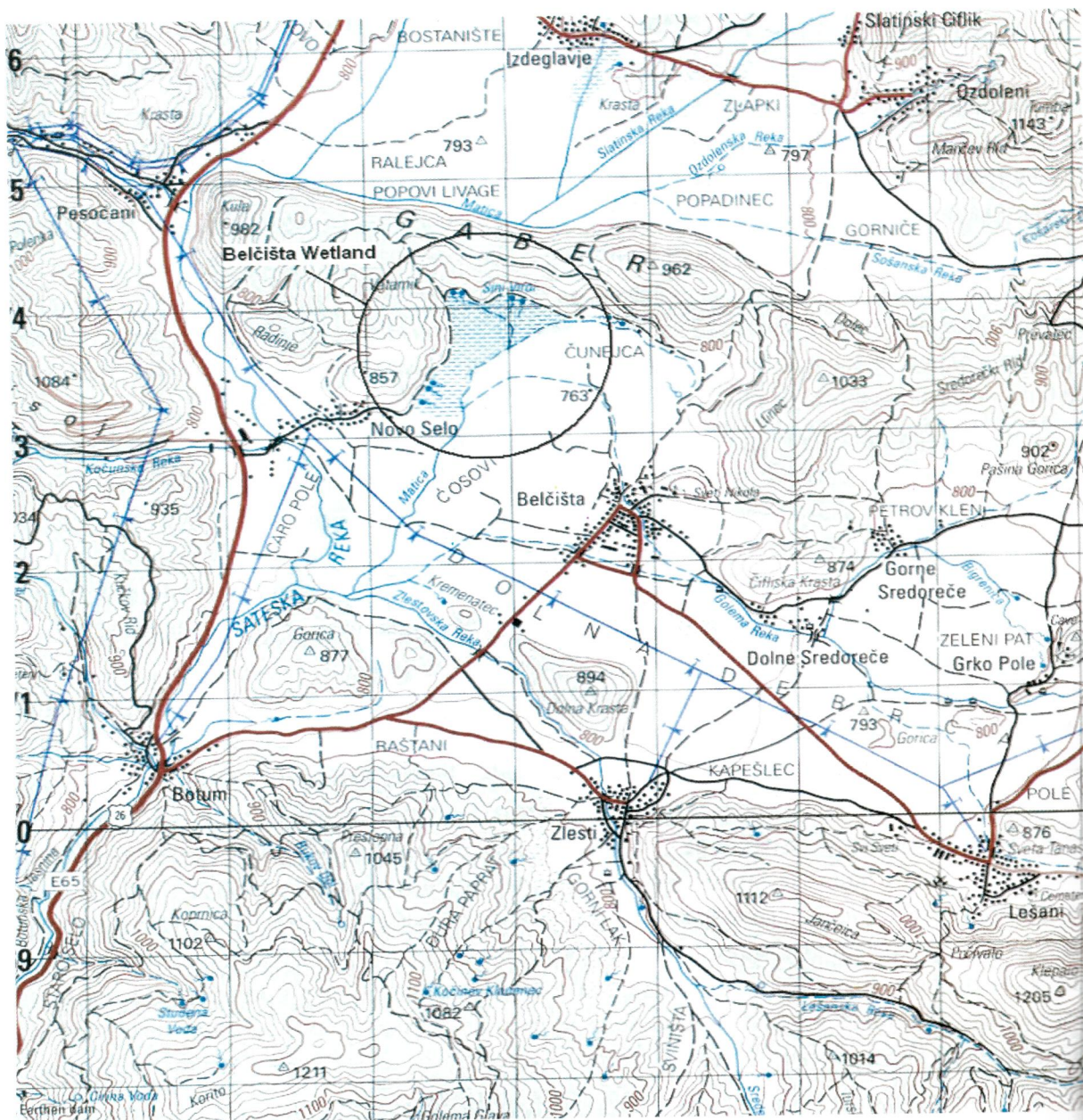
Не постојат детални податоци за биолошките и физичките карактеристики на блатото, ниту пак постои законска обврска за негова заштита. Поради неговата сочуваност ова мочуриште е уникатно и затоа неговото зачувување е многу значајно. Сето тоа мора во најскоро време да се документа заради зацртување на идни мерки за негова заштита. Крајниот резултат од сите активности би требало да биде определување на некаков статус на заштита на блатото според новиот Закон за заштита на природата што би ја определило рамката на идните активности во и околу блатото.

Тоа беше согледано и при изработката на Националната стратегија и акционен план за биодиверзитет од 2004 година, каде блатото се претставува во групата на национални приоритети од првостепено значење за зачувување на биолошката разновидност, нотирано под точка А.3.1.6.

Положбата на блатото е прикажана на приложената карта во размер од околу 1:50.000. Опис: Поголемиот дел од блатното подрачје е постојано плитко поплавено, уште толку е сезонски плавено (околу централното подрачје наречено Чунејца). Во рамките на перманентно поплавеното подрачје постојат повеќе издигнати делови во кои почвата е заситена со вода до површината. Ваквиот мозаик од издигнати површини овозможува развиток на разновидни станишта. Западната страна (околу половина од блатото) е пошумена зона (Евла – Алнус глутиноса) што е многу ретка појава во Македонија. Остатокот е или отворена вода на која се развива *Lemna sp.*, или мочуриште со доминација на кисели треви – *Carex sp.*, рогоз – *Typha latifolia*, водно нане – *Mentha sp.* и трска – *Phragmites australis*, со расфрлани врби (*Salix alba* и *Salix sp.*).

Економијата на регионот во најголема мерка зависи од земјоделството. Инфраструктурата е слабо развиена. Селото Белчишта има водовод, додека жителите на Ново Село се снабдуваат со вода од заеднички или сопствени бунари. Не постои канализационен систем во двете села, што значи дека постои можност од загадување на подземните води во регионот на блатото.

Вкупната земјоделска површина изнесува 13200 ха, која е во приватна сопственост. Во текот на 2004 год., засадени се 8965 ха земјоделска површина, што претставува намалување на засадените површини во однос на 1999/2000 година. Употребата на вештачки ѓубрива е релативно мала, 780 кг, и е константна во последните 5 години. Употребата на заштитни средства е 0.0016 т/ха. Иако употребата на вештачки ѓубрива и заштитни средства е мала, истите неконтролирано се



Слика бр 3. Местоположба на Белчишко Блато

употребуваа односно се употребуваат средства без контролиран квалитет, што е и причина за производство на земјоделски производи со несоодветен квалитет. Не се искористени можностите за производство на еколошки здрава храна.

Во општината се одгледуваат говеда, 1255 грла, овци 3780 грла (2004 година). Податоци за вкупниот број на живина и друг вид на стока не постојат. Забележливо е намалувањето кое во последните 5 години изнесува 15% на бројот на грлата и од двата вида за кои се води евиденција. Ова намалување пред се е поради намалување на бројот на населението, неисплатливоста за чување

на овој вид на стока и необезбедениот пласман. Во општината не постојат поголеми фарми, туку индивидуално одгледување на живина.

Шумскиот фонд според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми” е составен од горска букова шума која се протега на 5229,88 хектари, потоа подгорска букова шума (92451,85 ха), букова шума (1157 ха), даб горун (11925,85 ха), даб плоскач и цер (3242,82 ха), *Quercus ostryetum* (42 ха), *Quercus carpinetum orientalis* (607,5 ха) и бор (28,4 ха).

Во рамките на општината се врши сеча на шумите од страна на ЈП Македонски шуми ПСШ Галичица Охрид. Според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми” во 2004 година исечени се вкупно 146.28 ха шума. Трендот на сечењето шуми во последните 5 години е во константен пораст и тоа од 189,90 хектари на исечени шуми во 1999 година до 246,28 хектари во 2004 година што изнесува зголемување од 76.9%. Површината на новозасадени шуми според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми” за 2004 година изнесува 60 хектари и тоа 68 000 стебла дуглазија и 2000 стебла ела. Во периодот од 1999 година до 2003 година вкупно се засадени 184000 стебла дуглазија и 99000 стебла ела на вкупна површина од 300,2 хектари. Врз основа на податоците од Јавното претпријатие “Македонски шуми” трендот на засадување на нови шуми не може да се дефинира поради големите разлики на засадени нови шуми во последните 5 години, но генерално може да се евидентира намалување на новозасадените површини од 71.2 хектари во 1999 година на 60 хектари во 2004.

Забележлива е појавата на нелегалното сечење на шумите кое врз основа на согледувањата на релевантните лица се намалува. Нелегалната сеча, но и легалната сеча поради недоволното пошумување е причинител за девастирање на вегетацијата, појава на ерозии и поплави.

Во општината постои собирање на растенија и тоа мов во количина од 15 т годишно, кој се откупува. Количините на собраните полжави според неко извори изнесуваат од 10 т годишно, но не постои точна евиденција. Треба да се потенцира дека ова се прави неплански и без контрола.

Во општина Дебарца застапени се следните видови на диви животни: дива свиња, зајак, срна, рис и др. Ловот е организиран во три ловишта (Караорман, Охрид и Славеј) кои се дадени под концесија на ловечките друштва. Со лов се занимааваат 200 лица, а годишно се издаваат 285 дозволи (2004 година). Треба да се потенцира дека трендот на издавање на ловни дозволи оди по нагорна линија, односно бројот на издадените дозволи покажува многу големо покачување (25 издадени дозволи во 1999 година). Уловени се 16 грла на дива свиња (2004 година) и во однос на 1999 година (12 грла) трендот покажува зголемување на бројот на уловените грла. Незаконското ловење е доста раширена појава, која преку зајакнати контроли се намалува. Евидентно е намалувањето на некои видови на дивеч меѓу кои: диви свињи, додека срната и рисот веќе се загрозен видови. Риболовот е забранет на целата територија на општината.

Иако постојат услови за развојот на туризмот, туризмот не е развиен и постојат само 3 капацитети за сместување на туристи со остварени 170 ноќевање годишно и со капацитет од 30 легла. Состојбата на сместувачките капацитети во туристичките објекти не ги задоволува стандардите, кои се основа за привлекување на туристи.

Општина Дебарца располага со 20 хектари на излетнички места со вкупна посетеност од 400

лица за 2004 година. Недостасува пропаганда и пропаганден материјал за туристичкиот потенцијал на општината, кој може да биде водечка економска гранка.

Во општина Дебарца се експлоатира травертинот на една локација и во 2004 година вкупно се ископани 1620 тони на травертин и во однос на 1999 година (648 тони) постои зголемување од два и пол пати, односно постои тренд на зголемување на количините на ископани минерали.

Според добиените податоци од извршената процена на состојбата со животната средина во тематската област ПРИРОДА, се појавија неколку проблеми:

1. Неконтролираното користење на хемиски заштитни средства резултира со загадување на почвата, а со тоа и производство на некавалитетни земјоделски производи;
2. Појава на голосеци, поради неправилното или нелегалното сечење на шумите (избегнување на голосеци), малиот обем на пошумување и одгледување на новите насади;
3. Во рамките на општината евидентирани се следните загрозените видови на див животни: срна, мечка, рис и дива коза. проблемот е пред сè последица на нелегалиот лов на дивите животни;
4. Недоволна заштита на Белчишко блато;
5. Немање евиденција за собирање на лековити растенија и полжави;
6. Неискористени предности и можности за развој на туризмот;

4.4. Тематска област: ОТПАД

Како и во поголемиот дел од општините во Република Македонија, така и во општина Дебарца управувањето со комуналниот отпад се сведува на негово собирање и транспортирање на одредена локална депонија.

Собирањето на отпадот го врши ЈП за комунална дејност Дебрца. ЈКП Солидарност е основано на 23 Март 2000 година, со 5 вработени лица, опремено е со еден трактор со кој се врши собирање на 4 тони отпад дневно. Годишно во општина Дебарца се генерира 1468,8 тона отпад, од кои 1321.92 тони (90.2%) е комунален и друг неопасен отпад, 117.5 (8%) тони инертен отпад, 8.81 тони (0.6%) отпад од електрични направи и 20.56 (1.4 %) тони отпад од искористени возила. Од вкупно 30 населени места собирањето се врши во 21 едно населено место, односно 60% од населените места, а процентот на наплатата на услугата изнесува 70%. Сегашниот начин на управување со комуналниот отпад на подрачјето на општина Дебарца е под потребното ниво. Во примена се само постапки на собирање, транспортирање и депонирање на комуналниот цврст отпад, а недостасуваат постапки за намалување и избегнување на изворот на создавање на отпадот, примарна селекција – граѓаните, секундарна селекција – ЈКП. Собирањето на отпадот од домаќинствата и некои стопански комерцијални објекти се извршува еднаш неделно, а од индустриските објекти се извршува по потреба. Вкупното количество на создаден отпад за 2000 год. изнесува 997,80 тони годишно. За 2001 год 1146,45 тони годишно, за 2002 год – 1286,50 тони, за 2003 год 1292,90 тони и за 2004 1731 тони.

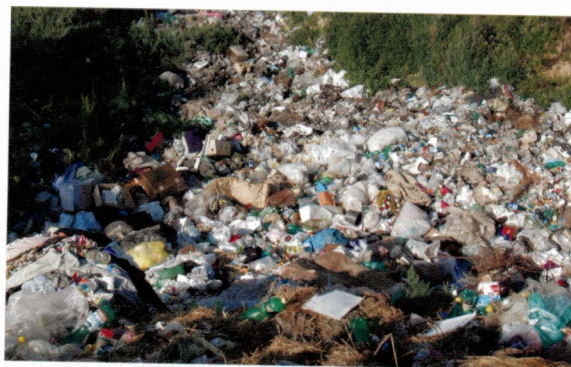
Р. бр.	Година	Количество на отпад (тони)
1.	2000	997,80
2.	2001	1146,45
3.	2002	1286,50
4.	2003	1292,90
5.	2004	1731

Табела бр.4: Вкупно количество на создаден отпад на годишно ниво

Вкупното количество на создаден отпад на годишно ниво бележи константен пораст од 12% просечно во периодот од 2000 – 2004 година. До 2005 година отпадот во поранешната општина Мешеишта го собираве локалното јавно претпријатие, кое со формирањето на општина Дебрца престана да постои. Собирањето се врши со несоодветно возило-трактор.

Постојат 2 депонии од времен карактер:

- За Белчишта, Лешани, Велмеј и Злести која опфаќа површина од 1800 м² на која се депонира комунален и инертен отпад во количина од 1379, 93 кг дневно;
- Депонија за селата Мешеишта, Оровник, Тревен, Волино која опфаќа површина од 1600 м² на која се депонира комунален и инертен отпад во количина од 1066,72 кг/ден.



Слика бр. 5: Депонија

Во општината постојат седум ѓубришта/диви депонии во кои се одлага отпадот и тоа во: с.Годивје, с.Н.Село, с.Оздолени, с.Оровник, с.Мешеишта, с.Волино, с.Требеништа и с.Горенци, кои зафаќаат површина од 2100 м². Одлагањето на отпадот е не адекватно, односно само се одлага. Не се вршени испитувања за влијанието на овие дивы депонии врз подземните води и почвата, но истите го деградираат просторот. Во овие ѓубришта е депониран комунален и инертен отпад со вкупна количина од 575.77 тона на отпад.

На територијата на општината постојат одреден број на мали диви ѓубришта претежно со инертен отпад кои ја девастираат околината. Поради неконтролираното исфрлање на инертниот отпад во дел од речните корита, доаѓа до намалување на профилот на речните корита.

Во општина Дебарца не постои организиран систем за собирање на секундарни сировини и нивно преработување.

При процената на состојбата со животната средина за тематската област ОТПАД се појавија следните проблеми кои негативно влијаат врз животната средина:

1. Несоодветно управување со комуналниот и другиот вид на отпад;
2. Несоодветно транспортирање на отпадот поради немање на соодветно транспортно средство;
3. Деградираност на земјиштето околу и во непосредна близина на постоечките нелегални депонии;
4. Постоење на дива депонии и депонии по речните корита.

4.5. Тематска област: ПОЧВА И ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ

Од аспект на загадување на почвата со отпадните води може да се потенцира дека неопфатеноста на сите населени места, како и индустриските капацитети со систем за одведување и прочистување на отпадните води е можен главен чинител на загадувањето на почвата. Иако не постојат податоци за површините кои се зафатени од индустриските капацитети, истите може да се дефинираат како релативно мали (4 ха). Истото се однесува и на површините зафатени од селските населби (60 хектари).

Не се извршени анализи за влијанието на дивите депонии врз почвата, како и загаденоста на почвата, поради несоодветен одвод и третирање на комуналните отпадни води.

Не се извршени анализи за влијанието врз почвата на употребата на неконтролирани заштитни средства и вештачки ѓубрива. И покрај тоа што не се извршени анализи присутно е загадувањето на земјоделските површини по атмосферските падови и одлевањето на хемиските средства директно во водните токови и почвата.

Според категориите на користење на земјиштето и извештајот за состојбата со животната средина за тематската област почва се издвојуваат влијанија од аспект на намалувањето на обработливото земјоделско земјиште, како и неконтролираната употреба на хемиски заштитни средства и вештачки ѓубрива, додека другите влијанија се помали. Вкупната количина на употребени вештачки ѓубрива изнесува 780 кг (2004 година). Во однос на количините на употребени вештачки ѓубрива во последните 5 години може да се констатира дека континуирано се употребува иста количина. Количините на употребените хемиски препарати (хербициди и инсектициди) се намалуваа од 7000 кг во 1999 година до 5200 кг во 2004 година.

Основен проблем е деградацијата на почвата преку неконтролирано користење на песочните наслаги во речните токови до степен на оштетување на страните на речните корита, поради што се

јавува излевање на реките од речните корита и поплавување на подрачјата околу водните текови . Општина Дебарца овој проблем за деградација на почвата го санира со обезбедување на механизација и работа на самите речни корита со помош на ДИРЕКЦИЈА ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ – СЕКТОР ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РАЗВОЈ Одделение за поддршка на ЗС во ЕЛС – Охрид.

Рудните резерви на подрачјето на општината се неистражени. Регистрирани се наоѓалишта и резерви на неметални минерални ресурси на 2 локалитета и тоа глина во село Арбиново и травертин кај село Велмеј. Моментално се експлоатира само травертинот и тоа во 2004 година вкупно се ископани 1620 тони на травертин и во однос на 1999 година (648 тони) постои зголемување од два и пол пати. Регистрирано е и присуство на тресет северно од селото Белчишта, на површина од 15 ха, мермеризирани банковити и плочести варовници (Слатино и Мраморец). Од металните руди регистрирани се појавите на бакарни руди во близина на с. Брежани, бокситни руди кај с. Слиново и хематитни руди.

Деградација на земјиштето од ископани минерални сировини постои само во локалитетот каде се експлоатира травертинот, на површина од 20 хектари. Концесионерот ДОО Рударски институт "Рудник" – Велмеј врши ревитализација на деградираната површина од 20 хектари, според Програмата за ревитализација на земјиштето бр. 0702-416 од 20.09.2000 год , одобрена од Министерството за Животна средина и просторно планирање Скопје.



Слика бр. 6: Обработливо земјиште во Општина Дебарца

Појавата на ерозија во општина Дебарца е лоцирана на коритата каде се присутни процеси на јака и претерана ерозија, односно I, II и делумно III категорија на разорност. Продукцијата на ерозивен материјал изнесува 4770м³/км²/годишно кај I категорија на разорност (просечно), односно 2600 м³/км²/годишно кај II категорија на разорност (просечно). Ерозија е евидентирана на следните локации: П.С.с.Лактиње во село Песочани, П.С. Арбиново, од мост Издеглавје до месност Старо Село, Слатинско-Сошански локалитет, појас од р.Песочанка до Матица, Н.С. Кочунска-Ботунска, Н.С. Илинска-Јаорец, Суви Дол, Н.С.Велмеј-Грко Поле, Буков Дол, Грашиште, Н.С. с. Ботун-С.Волино, Самарка и с. Горенци. При појава на поголеми води на потегот с.Волино, с.Климештани и с.Ботун-с.Белчишта, доаѓа до рушење на бреговите и длабинска ерозија на речното корито.

Појавата на поплави е доста честа во општина Дебарца, особено на локациите околу реката Сатеска. Поплавите пред сè се јавуваат поради намалените профили на коритата, како на Сатеска, така и на другите реки во општината. Најчесто поплавите се јавуваат во есенскиот и пролетниот период.

Проблемот на ерозијата се решава со пошумување на утврдените подрачја со специјални видови на дрва за што е изработен проект.

Како евидентирани проблеми во овој медиум се:

- Деградација на почвата од дивите ѓубришта;
- Неконтролираното користење на хемиски средства;
- Деградација на речните корита и почвата од поплави и ерозивни појави
- Користењето на минералните ресурси и деградирање на површинските и подземните слоеви на почвата
- Недоволна искористеност на земјоделско земјиште за ЕКО производство
- Пренамена на земјоделско земјиште во градежно земјиште

5. SWOT - АНАЛИЗА ЗА ОПШТИНАТА

SWOT - Анализата е кратенка од англиските зборови: Strenghts (сили); Weaknessess (слабости); Opportunities (можности) и Threats (закани). Од самата кратенка се гледа дека SWOT всушност преставува анализа на реалната состојба на внатрешните и надворешните фактори кои влијаат врз функционирањето на општината. Сите оние внатрешни факти врз кои општината има или може да има влијание, спаѓаат во групата на сили и слабости, во зависност од тоа дали имаат позитивно или негативно влијание на функционирањето на општината. Наспроти нив пак, сите надворешни фактори на кои општината нема или не може да влијае, се категоризирани како можности или закани, во зависност од тоа дали нивното влијание е позитивно или негативно на функционирањето на општината.

При изработката на SWOT - Анализа се анализираа следните области во општина Дебарца :

- Економија;
- Социјална благосостојба;
- Инфраструктура;
- Демографија;
- Локална власт;

1. SWOT - Анализа за област - ЕКОНОМИЈА

СИЛИ	1. Постоечки капацитети кои работат рентабилно; 2. Природни ресурси; 3. Еколошка незагаденост 4. Постоење на големи површини на високопланински пасишта; 5. Постојна патна инфраструктура;	Што да правиме за да ги искористиме силите ? ◇ Рационално искористување и проширување на постоечките капацитети и нивно рентабилно работење; ◇ Искористување на природните ресурси, зачувување на еколошката средина и произведување на еколошки земјоделски производи;
СЛАБОСТИ	1. Невработеност; 2. Старосна структура на населението; 3. Непостоење на капацитети за преработка на земјоделски производи; 4. Неразвиено модерно и организирано земјоделско производство; 5. Лоши услови за кредитирање на земјоделите и стопанство; 6. Непланско производство на земјоделски производи; 7. Отежнат пласман на производи. 8. Непостоење на сместувачки туристички капацитети. 9. Немање стратегија за економски развој;	Што да правиме за да ги претвориме слабостите во сили ? ◇ Отворање на приватни претпријатија за откуп на земјоделски производи, диви комерцијални плодови и лековити плодови; ◇ Отворање на капацитети за преработка на земјоделски производи; ◇ Презентирање на поволни кредитни линии; ◇ Изработка на локална стратегија за економски развој;
МОЖНОСТИ	1. Отворање на работни места; 2. Искористување на природни ресурси; 3. Привлекување на странски инвестиции; 4. Развој на туризмот ; 5. Рестартирање на постоечките капацитети. 6. Развој на модерно земјоделско и сточарско производство; 7. Развој на производство на здрава храна;	Што да правиме за да ги искористиме можностите? ◇ Воспоставување стопанска соработка со соседните и општините во регионот; ◇ Претставување на општината пред домашни и странски донатори;
ЗАКАНИ	1. Одлив или миграција на млад стручен кадар; 2. Опаѓање на финансиска моќ на населението ; 3. Неатрактивност за странски инвестиции.	Што да правиме за да ги избегнеме заканите ? ◇ Развој на мало стопанство со отворање на нови работни места со цел намалување на миграцијата и зголемување на финансиската моќ на граѓаните; ◇ Регионално поврзување со соседните општини; ◇ Збратимување со општини од развиените земји; ◇ Изработка на водич за инвеститори на локално и регионално ниво; ◇ Претставување на општината пред странски и домашни инвеститори;

2. SWOT - Анализа за област - СОЦИЈАЛНА БЛАГОСОСТОЈБА

СИЛИ	1. 10 (десет) амбуланти на територијата на општината; 2. Активни НВО; 3. Високо образован кадар во училиштата; 4. Природни ресурси за ефикасно изведување настава; 5. Здрава животна средина; 6. Организиран систем на школување; 7. Интернационална уметничка колонија - Дебарца; 8. Има регистрирано КУД; 9. Има домови на култура во Велмеј, Лешани, Белчишта и Мешеишта. 10. Има амбуланта која со мобилна екипа го покрива теренот.	Што да правиме за да ги искористиме силите? ◇ Рационално искористување на високо образовниот кадар во училиштата; ◇ Афирмирање на културното богатство и историското минато на општината; ◇ Перманентен развој на Интернационалната колонија - Дебарца; ◇ Активирање на НВО во заеднички проекти со општината; ◇ Покренување иницијатива за приватизација на здравството;
СЛАБОСТИ	1. Недоволно културни манифестации; 2. Неадекватна здравствена заштита - нема 24 часа здравствена заштита; 3. Стари училишни згради; 4. Немање паралелки за предучилишна настава; 5. Нефункционално на постоечките домови на култура; 6. Непостоење центар за социјални грижи;	Што да правиме за да ги претвориме слабостите во сили? ◇ Реконструкција на старите училишни згради и културните домови по селата; ◇ Организирање културни манифестации за младите; ◇ Формирање на центар за информации едукација;
МОЖНОСТИ	1. Вклучување на НВО преку проекти да придонесат во подобрување на социјална благосостојба; 2. Заживување на културни институции; 3. Привлекување на странски инвестиции преку странски донатори; 4. Развој на алтернативен туризам со користење на локалните специфичности;	Што да правиме за да ги искористиме можностите? ◇ Воспоставување на соработка со регионот и пошироко; ◇ Претставување на општината пред странски и домашни донатори; ◇ Презентирање на можностите за развој на алтернативниот туризам, издавање на брошури, публикации и др.;
ЗАКАНИ	1. Намалување на бројот на жители во општината; 2. Низок социјален статус; 3. Намалување на бројот на паралелки; 4. Невработеност; 5. Непостоење на санитарни чворови.	Што да правиме за да ги избегнеме заканите? ◇ Изработна на стратегија на економски развој на општината; ◇ Елиминирање на политичките влијанија врз развојот на економијата.

3. S W O T - Анализа за област - ИНФРАСТРУКТУРА

СИЛИ	1. Добро изградена локална патна мрежа; 2. Постојни телекомуникациските врски; 3. Електрична мрежа во сите населени места; 4. Водоводна мрежа во скоро сите населени места.	Што да правиме за да ги искористиме силите ? ◇ Изградба на нови стопански објекти и проширување на постоечките; ◇ Создавање на поволна клима за привлекување на странски инвестиции; ◇ Вклопување на постоечките и новоизградените објекти на постоечката комунална инфраструктура; ◇ Развој на селско планинскиот туризам;
СЛАБОСТИ	1. Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води; 2. Непостоење на адекватна депонија за цврст отпад; 3. Слаб квалитет на електрична енергија со чести прекини во некои населени места; 4. Постоење на несоодветнисептички јами; 5. Немање ДУП и ГУП;	Што да правиме за да ги претвориме слабостите во сили ? ◇ Изградба на фекални канализации со пречистителни станици; ◇ Подобрување на квалитетот и јачината на електричната енергина; ◇ Донесување на Програма за изработка на урбанистичка документација за сите населени места во општината;
МОЖНОСТИ	1. Одлична местоположба на општината; 2. Услови за развој на селски туризам.	Што да правиме за да ги искористиме можностите? ◇ Изработка на квалитетни проекти за развој на селски туризам преку кои ќе се привлчат странски донации;
ЗАКАНИ	1. Недоволно одржување на локалната патна мрежа; 2. Загадување со отпадите води.	Што да правиме за да ги избегнеме заканиите ? ◇ Донесување на Програма за тековно одржување на локалната патна мрежа; ◇ Донесување на Програма за изградба на канализациона мрежа во поголемите села.

4. S W O T - Анализа за област - ДЕМОГРАФИЈА

СИЛИ	1. Простор - 423,65 км²; 2. Извори : ◇ човечки - 5507 жители кои живеат во 3582 домаќинства; ◇ природни неискористени ресурси; 3. Образованост ◇ млади со ССС, виша и висока - 1547 жители;	Што да правиме за да ги искористиме силите ? ◇ Рационално искористување на човечките и природните ресурси; ◇ Отварање на работни места за младите, особено за оние со високо образование;
СЛАБОСТИ	1. Старосна структура ◇ голем процент на пензионери - неktivно работоспособно население. 2. Невработеност ; 3. Ниска јавна свест ; 4. Не еднаков квалитет на инфраструктура во некои од населените места во општината	Што да правиме за да ги претвориме слабостите во сили ? ◇ Работно ангажирање на неактивното работоспособно население помалку часови во денот; ◇ Кампања за подигање на јавната свест кај населението; ◇ Отварање на нови работни места, работно ангажирање на повеќе членови од семејството со што ќе се покачи семејниот буџет и ќе се спречи миграцијата; ◇ Подобрување на инфраструктурата во секое населено место;
МОЖНОСТИ	1. Близина на Охрид, кој е образовен центар ; 2. Туризам (рурален) 3. Образование со проширување;	Што да правиме за да ги искористиме можностите? ◇ Остварување на меѓуопштинска и регионална соработка; ◇ Посета на семинари за полесен пристап до донатори; ◇ Едукација на населението во областа на информатиката, јазикот и сл.; ◇ Полесен пристап до информации поголема можност за вработување и решавање на социјалните проблеми за ублажување на сиромаштијата;
ЗАКАНИ	1. Миграции - одлевање на кадри ; 2. Отежнат пласман на земјоделски производи; 3. Транспорт; 4. Вода - недостаток.	Што да правиме за да ги избегнеме заканиите ? ◇ Вработување - отварање на нови работни места; ◇ Спроведување на програма за квалификација и преквалификација на невработените лица со основно и средно образование со цел полесно да најдат вработување; ◇ Изнаоѓање на можности за привлекување на домашни и странски инвеститори; ◇ Подобрување во тековното одржување на вододоводите.

5. SWOT - Анализа за област - ЛОКАЛНА ВЛАСТ

СИЛИ	1. Демократска култура 2. Доверба на народот во локалната власт; 3. Отвореност за соработка со НВО и политичките партии; 4. Мирен соживот меѓу граѓаните без разлика на припадноста;	Што да правиме за да ги искористиме силите? ◇ Изработка на квалитетни проекти за развој на општината; ◇ Можност на локалната самоуправа директно да влијае на севкупниот развој ◇ НВО да се ангажираат во реализација на проектите и да се вклучат во решавањето на локалните проблеми;
СЛАБОСТИ	1. Мал број на НВО и здруженија на граѓани и слаба соработка меѓу нив; 2. Недоволна соработка на опозиција со позиција; 3. Недоволни финансиски средства за функционирање на локаланта самоуправа;	Што да правиме за да ги претвориме слабостите во сили? ◇ Регистрирање на поголем број на НВО; ◇ Основање на центар за НВО во рамките на ЕЛС; ◇ Надминување на јазот меѓу позиција и опозиција и искористување во позитивни цели; ◇ Барање на нови извори на финансирање;
МОЖНОСТИ	1. Подиректно вклучување на граѓаните во локалната власт; 2. Неинволвирање на политиката во власта; 3. Подиректно информирање на граѓанинот во работата на општината; (формирање на информациски бироа);	Што да правиме за да ги искористиме можностите? ◇ Да се работи на проекти од заеднички интерес; ◇ Отвореност на локалната самоуправа за нејзиното тековно работење; ◇ Изработка на квалитетни проекти за странски инвестиции;
ЗАКАНИ	1. Неизвршување на ветеното од страна на владеачката гарнитура (празни ветувања); 2. Немоност за самофинансирање на општината.	Што да правиме за да ги избегнеме заканите? ◇ Давање на ветувања во границите на можноста за реализација на одредени поголеми проекти ◇ Изнаоѓање на нови извори на финансирање.

6. АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ

Идентификуваните проблеми при процесот на оцена на состојбите со животната средина во општина Дебарца послужи како основа за приоритизација на проблемите со животната средина (утврдување на приоритети за животната средина во општината).

Важно е да се има во предвид дека:

- Утврдувањето на приоритети се направи со цел распределување на ограничените средства на општината заради ефикасно реализирање на активностите;
- Утврдувањето на приоритети послужи како почетна точка при разгледувањето на акциите што ќе бидат насочени кон разрешување на проблемите во заедницата;
- Пред да се отпочне со утврдувањето на приоритетите, се спроведе испитување на јавното мислење во врска со идентификуваните проблеми со животната средина од претходната стручна анализа.

6.1. Испитување на јавното мислење

Со анкетата се направи напор да се опфатат сите структури од старосен, образовен, социјален и сл. карактер во општината. Ова овозможи поцелосно да се согледаат состојбите во животната средина од аспект на обичниот граѓанин во неговото секојдневно живеење. Истражувањето на јавното мислење за состојбите во значајна мерка ја подобри сликата за состојбите во животната средина, проблемите и искажаните мислења за нивно надминување. Содржината на анкетниот лист* кој што беше доставен за испитување на јавното мислење за проблемите со животната средина, опфати 23 прашања значајни за состојбите во животната средина. Одговорите беа давани со поединечно обележување на секое од поставените прашања. Беа опфатени сите старосни структури, по пол, економски и социјален статус.

Анкетата се спроведе во Август/Септември 2005 година и со неа беа опфатени 17 населени места и анкетирали се вкупно 496 испитаници. Пополнувањето на анкетата се одвиваше на терен од страна на членовите на работните групи и ангажирани лица од нивна страна.

Со анкетата беа опфатени 240 испитаници од машки пол (48,3%) и 256 (51,7%) од женски пол, 160 од испитаниците беа вработени (32,2 %), а 309 невработени (62,2 %), останатите 27 се водат како сезонски вработени (5,4%). По основ на возрасните групи состојбата на испитаниците е следната: од 7-14 год. 5 испитаника (1 %), од 15-18 год. 34 испитаника (6,8 %), од 19-25 год. 86 испитаника (17,3 %), од 26-40 год. 160 испитаника (32,2 %), од 41-65 год. 142 испитаника (28,6 %) и над 65 год. 69 испитаника (13,9 %).

* Анекс 3, Анкетен лист за испитување на јавното мислење за проблемите со животната средина

Врз основа на направената анализа на одговорите, се констатира дека проблемот со некавалитетна вода за пиење е истакнат од 143 граѓани (28,8 %) од вкупниот број на испитаници. Непостоењето на канализациона мрежа за отпадни води, како проблем е истакнат од 396 испитаници (79,8 %), од кои само 123 испитаници (31,0 %) го искажале овој проблем – жители на општина Лешани. Нискиот степен на квалитет на површински води е истакнат од 217 испитаници (43,7 %) од вкупниот број на испитаници, од кои најголем број се во населба Лешани, 103 испитаника (47,4 %) . Непостоење на организирано собирање на отпад низ цела територија на општината како сериозен проблем го истакнале 330 испитаника (66,5 %). Ниската наплата на ѓубретарина ја истакнале 136 испитаника (27,4 %). Непостоење на регионална депонија е истакната од 387 испитаника (78,0 %). Големото присуство на диви депонии е истакнато од 358 испитаника (72,1 %). Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпадот – 184 испитаника (37,0 %). Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба – 143 испитаника (28,8 %). Пренамена на земјоделско земјиште во градежно земјиште – 46 испитаника (9,2 %). Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделието – 122 испитаника (24,5 %). Несоодветен третман на сточно ѓубриво – 152 испитаника (30,6 %). Недоволна искористеност на земјоделско земјиште за ЕКО производство – 81 испитаника (16,3 %). Непостоење на евиденција за употреба на вештачки ѓубрива и заштитни средства – 160 испитаника (32,2 %). Загаденост на воздухот од аеродромот – 14 испитаника (2,8 %). Неискористени предности и можности за развој на туризмот – 321 испитаник (64,7%). Недоволна заштита на Белчишко блато – 44 испитаника (8,8 %). Недоволно шумување во насока на зачувување на шумскиот фонд – 201 испитаник (40,5 %). Нелегална сеча на шумите – 246 испитаника (49,5 %). Незаконско ловење на дивеч– 156 испитаника (31,4 %). Немање евиденција за собирање лековити растенија– 221 испитаник (44,5 %). Непостоење на база на податоци за состојбите на биодиверзитетот во општината– 64 испитаника (12,9 %) и низок степен на јавна свест за зачувување на животната средина– 298 испитаника (60 %).

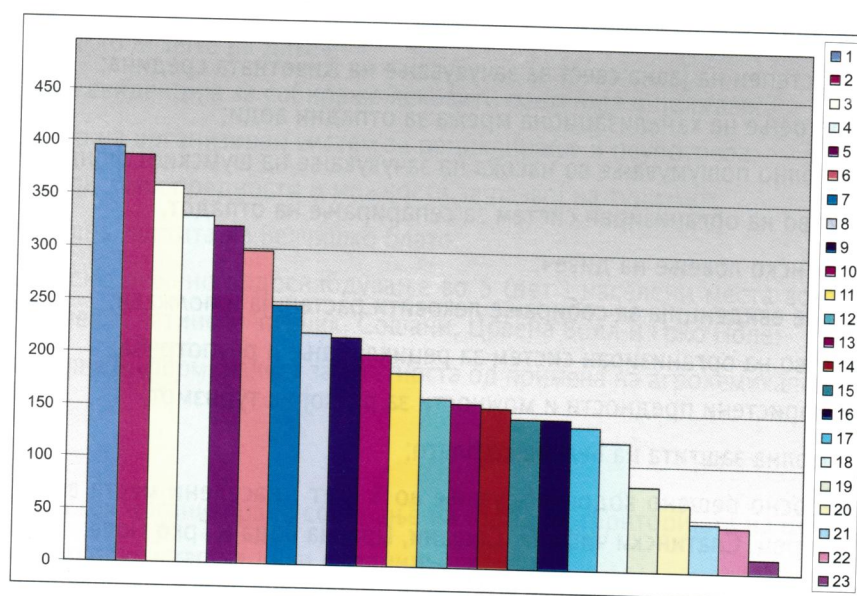
Од направената анализа на анкетниот лист како истакнати проблеми согласно нивниот приоритет, истакнати од испитаниците се:

ред. бр. (1)	Идентификација на проблемот (2)	изјаснети граѓани (3)
1	Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води;	396 (79,8 %),
2	Непостоење на регионална депонија;	387 (78,0 %)
3	Големо присуство на диви депонии;	358 (72,1 %)
4.	Непостоење на организирано собирање на отпад низ цела територија на општината;	330 (66,5 %).
5	Неискористени предности и можности за развој на туризмот;	321 (64,7 %)
6	Низок степен на јавна свест за зачувување на животната средина;	298 (60 %)
7	Нелегална сеча на шумите;	246 (49,5 %)
8	Немање евиденција за собирање лековити растенија;	221 (44,5 %)
9	Низок степен на квалитет на површински води;	217 (43,7 %)

10.	Недоволно пошумување во насока на зачувување на шумскиот фонд;	201 (40,5 %)
11.	Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпадот;	184 (37,0 %)
12.	Непостоење евиденција за употреба на вештачки ѓубрива и заштитни средства;	160 (32,2 %)
13.	Незаконско ловене дивеч;	156 (31,4%)
14.	Несоодветен третман на сточно ѓубриво;	152 (30,6 %)
15.	Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба;	143 (28,8 %)
16.	Неквалитетна вода за пиење;	143 (28,8 %)
17.	Ниска наплата на ѓубретарина;	136 (27,4 %)
18.	Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделието;	122 (24,5 %)
19.	Недоволна искористеност на земјоделско земјиште за ЕКО производство;	81 (16,3 %)
20.	Непостоење на база на податоци за состојбите на биодиверзитетот во општината;	64 (12,9 %)
21.	Пренамена на земјоделско земјиште во градежно земјиште;	46 (9,2 %).
22.	Недоволна заштита на Белчишко блато;	44 (8,8 %)
23.	Загаденост на воздухот од аеродромот;	14 (2,8 %)

Од приложениот преглед на приоритетни проблеми во состојбата со животна средина истакнати од испитаниците може да се констатира дека по нивно согледување се непостоењето на канализациона мрежа за отпадни води, непостоењето на регионална депонија и големото присуство на диви депонии.

Шематски прикажаните проблеми можат да се видат од следниот графикон:



Легендата за бројките во графиконот е колоната 2 од табелата прикажана погоре

6.2 Утврдување на приоритети

Приоритизацијата на проблемите со животната средина се изврши врз база на одредени критериуми со цел за меѓусебна споредба на секој од различните проблеми со животната средина.

За утврдување на приоритети од областа на животната средина во општина Дебарца беа користени следните критериуми:

- Влијание по човековото здравје;
- Влијание по животната средина;
- Влијание по квалитет на живот;
- Распространетост;
- Интензитет;
- Неповратност;
- Јавното мислење;
- Ниво на контрола кое општината го има на проблемот;
- Плански, законски или други регулаторни барања;
- Мислење на членовите на Локалниот комитет.

Утврдувањето на приоритети од областа на животната средина во општина Дебарца го изврши Локалниот комитет. Како резултат од процесот на утврдување на приоритети, за приоритети од областа на животната средина во општина Дебарца утврдени се следните приоритети:

1. Непостоење на организирано собирање на отпад низ цела територија на општината;
2. Непостоење на регионална депонија;
3. Големо присуство на диви депонии;
4. Нелегална сеча на шумите;
5. Низок степен на јавна свест за зачувување на животната средина;
6. Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води;
7. Недоволно пошумување во насока на зачувување на шумскиот фонд;
8. Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпадот;
9. Незаконско ловење на дивеч;
10. Немање евиденција за собирање лековити растенија и полжави;
11. Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба;
12. Неискористени предности и можности за развој на туризмот;
13. Недоволна заштита на Белчишко блато;
14. Нецелосно решено водоснабдување во 5 (пет) населени места во општината и тоа; Мраморец, Слатински чифлик, Сошани, Црвена Вода и Грко Поле;
15. Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделието;
16. Непостоење на евиденција за употреба на вештачки ѓубрива и заштитни средства;

17. Недоволна искористеност на земјоделско земјиште за ЕКО производство;
18. Пренамена на земјоделско земјиште во градежно земјиште;
19. Несоодветен третман на сточно ѓубриво;
20. Непостоење на база на податоци за состојбите на биодиверзитетот во општината;
21. Загаденост на воздухот од аеродромот;
22. Ниска наплата на ѓубретарина;
23. Низок степен на квалитет на површински води.

Локалниот комитет одлучи дека во акциониот план за животна средина за општина Дебарца треба да се третираат првите 15 приоритети. За приоритетот број 2: Непостоење на регионална депонија, нема да се третира со акциониот план, поради тоа што истиот ќе се третира со националниот план за управување со цврстиот отпад. Исто така беше одлучено, приоритетот бр 5: Низок степен на јавна свест за зачувување на животната средина, да не се третира посебно во планот, односно за негово решавање да се предвидат акции при планирањето на акции за решавање на другите приоритети. Согласно на тоа во продолжение е дадена листата на приоритети од областа на животната средина кои се третираат со акциониот план за животна средина за општина Дебарца.

1. Непостоење на организирано собирање на отпад низ цела територија на општината;
2. Големо присуство на диви депонии;
3. Нелегална сеча на шумите;
4. Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води;
5. Недоволно пошумување во насока на зачувување на шумскиот фонд;
6. Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпадот;
7. Незаконско ловење на дивеч;
8. Немање евиденција за собирање лековити растенија и полжави;
9. Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба;
10. Неискористени предности и можности за развој на туризмот;
11. Недоволна заштита на Белчишко блато;
12. Нецелосно решено водоснабдување во 5 (пет) населени места во општината и тоа: Мраморец, Слатински чифлик, Сошани, Црвена Вода и Грко Поле;
13. Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделието.

Приоритети:

- Бр. 1: Не постои организирано собирање на отпад на територијата на целата општина;
- Бр. 2: Големо присуство на диви депонии;
- Бр. 6: Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпад;
- Бр. 9: Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба.

Приоритети:

Бр. 1: Не постои организирано собирање на отпад на територијата на целата општина;

Бр. 2: Големо присуство на диви депонии;

Бр. 6: Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпад;

Бр. 9: Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Воспоставен систем за собирање на комунален отпад на територијата на целата општина;	- Постојење на општински план за постапување со комунален отпад;	- Изработка на општински план за постапување со комунален отпад;	Комунално претпријатие	2006	5,000 ЕУР	Комунално претпријатие
	- Набавена опрема за собирање на комуналниот отпад;	Набавка на возило за собирање на комунален отпад;	Комунално претпријатие	2006-2007	50,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината Странски донации
2. Елиминирани диви депонии на територијата на целата општина;	- Затворање на дивите депонии и ревитализација на локациите;	Набавка на контејнери и канти за собирање на комунален отпад;	Комунално претпријатие	2007-2008	20,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината Странски донации
		Изработка на техничка документација за затворање на дивите депонии и ревитализација на локациите;	Комунално претпријатие Совет на општина Дебарца	2007-2008	5,000 ЕУР	Комунално претпријатие
3. Воспоставен организиран систем за сепарирање, реупотреба и рециклирање на комуналниот отпад;	- Воспоставен систем на регулаторни мерки за собирање и рециклирање на отпадот;	Реализација на работите согласно техничката документација;	Комунално претпријатие	2008	20,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината
		Набавка на контејнери за рециклирање на комунален отпад;	Комунално претпријатие	2007-2008	30,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината Странски донации
	- Набавена опрема за сепарирање, реупотреба и рециклирање на комуналниот отпад;	Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за потребата од сепарирање, реупотреба и рециклирање на комунален отпад;	Комунално претпријатие	2008	10,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината

Приоритети:

Бр. 3: Нелегална сеча на шуми;

Бр. 5: Недоволно пошумување во насока на зачувување на шумскиот фонд.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Намалена нелегална сеча на шумите;	- Зголемена контрола за спречување на нелегална сеча;	Интензивирање на соработката помеѓу општината и шумската полиција; Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за значењето на шумите;	Градоначалник	2006-2007	0 ЕУР	
2. Воспоставување на соодветен мониторинг и систем на казнување;	- Спроведување на мерки согласно законската регулатива;	Назначување на одговорно лице во општината (шумска инспекција); Изработка на план за редовен и повремен мониторинг;	Совет на општината Градоначалник	2006-2010 2007	10,000 ЕУР 2,000 ЕУР годишно	Буџет на општината Странски донации Буџет на општината
3. Одржливо управување со шумскиот фонд во општина Дебарца;	- Зголемена површина на новозасадени шуми; - Подигната свест кај жителите на општината за значењето на шумите;	Организирање акции за засадување на нови шумски површини;	Совет на општината Градоначалник	2006-2010	100,000 ЕУР	Министерство за животна средина и просторно планирање Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство Буџет на општината

Приоритети:

Бр. 4: Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
- Изградена канализациона мрежа за отпадни води низ целата територија на општината.	- Изградена канализациона мрежа за отпадни води во село Белчишта; - Изградена канализациона мрежа за отпадни води за селата Мешеишта и Требеништа;	Доизградба на канализационата мрежа во село Белчишта;	Совет на општина Градоначалник	2006-2007		Буџет на општината Странски донации Кредити
		Изработка на студија за изградба на канализациона мрежа за селата Мешеишта и Требеништа;	Совет на општина	2007	20,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации Кредити
	- Изградена канализациона мрежа за другите села во општината;	Изградба на канализациона мрежа за селата Мешеишта и Требеништа;	Совет на општина Градоначалник	2007-2010		Буџет на општината Странски донации Кредити
		Изработка на студија за изградба на канализациона мрежа за другите села во општината;	Совет на општина	2008	50,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации Кредити
		Изградба на канализациона мрежа за другите села во општината.	Совет на општина Градоначалник	2008-2012		Буџет на општината Странски донации Кредити

Приоритети:

Бр. 7: Незаконско ловене на дивеч.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Намалено незаконско ловене дивеч;	- Зголемена контрола за спречување на незаконското ловене;	Интензивирање на соработката помеѓу општината и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;	Градоначалник	2008-2009	0 ЕУР	
2. Зголемена бројност на видовите дивеч на територија на општина Дебарца;	- Подигната свест кај жителите на општината за заштита на дивечот;	Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за заштита на дивечот;	Совет на општина	2008-2011	10,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации

Приоритети:

Бр. 8: Не постои евиденција и контрола за собирање на лековити растенија

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Зголемена контрола за спречување на неправилно собирање на лековити растенија;	- Воспоставен систем за евидентирање на собирање на лековити растенија;	Интензивирање на соработката помеѓу општината и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство	Градоначалник	2006-2008	0 ЕУР	
2. Намалено неправилно собирање на лековитите растенија;	- Подигната свест кај жителите на општината за значењето на лековитите растенија;	Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за значењето на лековитите растенија;	Совет на општината	2006-2010	10,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации

Приоритети:

Бр. 10: Неискористени предност и можности за развој на туризмот.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Развој на одржлив туризам на територија на општина Дебарца	- Поставени стратешки насоки и цели за развој на одржливиот туризам во општината	Изработка на стратегија за развој на одржливиот туризам на територија на општина Дебарца	Совет на општина	2007-2008	10,000 ЕУР	Буџет на општината Приватен бизнис сектор Странски донации
	- Подигната јавна свест кај жителите на општината за можностите за развој на одржливиот туризам и придобивките од него	Спроведување на стратегијата	Совет на општина Градоначалник	2007-2012		Буџет на општината Приватен бизнис сектор Кредити
		Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за можностите за развој на одржливиот туризам и придобивките од него	Совет на општина	2008-2010	10,000 ЕУР	Комунално претпријатие Буџет на општината

Приоритети:

Бр. 11: Недоволна заштита на Белчишко Блато.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
1. Заштита на Белчишко Блато	- Одреден степен за заштита на блатото согласно законот за природа; - Подигната свест кај жителите на општината за заштита на блатото;	Интензивирање на соработката помеѓу општината и Министерството за животна средина и просторно планирање; Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за заштита на блатото;	Градоначалник Совет на општина	2006-2007 2006-2010	0 ЕУР 20,000 ЕУР	 Буџет на општината Странски донации

				заштита на блатото;				донации
--	--	--	--	---------------------	--	--	--	---------

Приоритети:

Бр. 12: Нецелосно решено водоснабдување во пет населени места во општината.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
Обезбедување на исправна вода за пиење	Реконструкција или доградба на водоснабдителни системи во населените места во општината: Ново село, Горно и Долно Средорече, Белчишта, Лесани, Грко Поле, Издеглавје, Горенци и Ботун.	Изработка на техничка документација	Градоначалник	2007-2008	30,000 ЕУР	
		Реконструкција, доизградба или изградба на водоснабдителни системи	Совет на општина	2009-2012	50,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации

Приоритети:

Бр. 13: Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделството.

Цели	Задачи	Акции	Одговорна институција	Време за спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
Намалување на употребата на агрохемикалии во земјоделството;	- Создадени стратешки услови за развој на одржливо земјоделие во општина Дебарца; - Подигната свест кај жителите на општината за штетноста на агрохемикалиите;	Изработка на стратегија за развој на одржливо земјоделие во општина Дебарца;	Совет на општина	2006-2007	10,000 ЕУР	Буџет на општината Приватен бизнис сектор Странски донации
		Спроведување на стратегијата за развој на одржливо земјоделие;	Совет на општина Градоначалник	2008-2012	100,000	Буџет на општината Приватен бизнис сектор Странски донации
		Реализација на кампања за подигање на свеста кај жителите на општината за штетноста на агрохемикалиите;	Совет на општина	2006-2010	20,000 ЕУР	Буџет на општината Странски донации

7. ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ, НАБЉУДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА ЛЕАП

Спроведувањето на активностите планирани во ЛЕАП ќе биде придружено со процесот на набљудување и оценување. Процесот на набљудување и оценување го поддржува успешното спроведување на ЛЕАП и неговото периодично ажурирање. Јасно процесот на мониторинг и оценување има еднаква важност како и претходниот процес на планирање, кој се заснова на внимателна анализа на постојаната состојба.

Што значи процесот на набљудување и оценување?

Во принцип, набљудувањето на ефективност на некоја активност, одржувањето на нејзината ползност, се нешто што секој ги знае и ги применува, без оглед дали тоа е намерно или, дури и ненамерно. Како контролиран процес, процесот на набљудување и оценување овозможува подобро разбирање на ефектите на активностите што се спроведуваат. Накратко: процесот на набљудување и оценување континуирано обезбедува информации за тоа:

- Дали активностите ги постигнуваат утврдените цели?
- Дали заложбите за реализација се во согласност со првично поставените општи и посебни цели?
- Дали остварува доволен напредок во насока на остварувањето на очекуваните резултати?
- Дали е испочитувана временската рамка?

7.1 Процес на набљудување и оценување

Процесот на набљудување и оценување ја наметнува потребата од собирање и анализа на клучните податоци на периодична основа, во текот на целото времетраење на планираните активности за реализација на ЛЕАП-от. Врз основа на постојните услови, овој процес опфаќа известување за напредувањето на активностите, преку воспоставување на поврзаност на активностите со очекуваните резултати и со вршење на неопходните промени во планот и во реализацијата на програмата. Се разбира во процесот на набљудување и оценување треба да учествуваат сите заинтересирани субјекти, на еднаков начин како што учествувале и во процесот на планирање.

Накратко процесот на набљудување и оценување во голема мера е сличен со систематскиот пристап на активностите за планирање, а различните субјекти продолжуваат да соработуваат на ист начин на кој што го правеле тоа и претходно. Воспоставената интеракција помеѓу локалните чинители овозможува континуирана соработка во постапките за мониторинг и оценување. Ваквите услови гарантираат дека согледувањата се дистрибуираат до сите, се прифаќаат и се разгледуваат со цел да станат одлучувачки елементи во процесот на одлучувањето.

Всушност, сите учесници на локално ниво, кои што беа вклучени во процесот на планирање на ЛЕАП-от, треба да учествуваат и во процесот на мониторинг и оценување. Вообичаено, тоа се работните групи, Управниот комитет, претставниците на различни заинтересирани субјекти, делегатите на локалната самоуправа, Градоначалникот и Општинскиот совет. Единицата за ЛЕАП е одговорна за координација на процесот на мониторинг и оценување и со неа раководи локалниот координатор.

Шематскиот приказ на системот за известување на локално ниво е следниот:



Инволвирањето на наведените учесници, кои што ги идентификувале проблемите во следење и контрола на активностите за подобрување, има значителни предности во контекст на очекуваната успешност, со оглед на тоа што ефективност на мерките за подобрување се оценува врз основа на постојната/првична состојба. Самиот интерес на групата за решавање на проблемите ги изострува гледиштата.

Системот за известување информира за ефикасноста на работењето на сите учесници и институции што имаат надлежност за спроведување. Временскиот распоред и пакетот на упатства го олеснуваат овој процес. Секој involviran субјект доставува информација до Единицата за ЛЕАП, која што од своја страна ваквите информации ги презентира во вид на извештаи за состојбата. Овие извештаи за состојбата се проследуваат до Управниот комитет, Градоначалникот, Општинскиот совет

и Работните групи. Исто така, препорачливо е да се воспостави врска помеѓу извештаите за оценување и релевантните законски предвидени циклуси на планирање во општината, како што се планирање на годишниот буџет и капитал.

Од особена важност е Единицата за спроведување на ЛЕАП –от која треба редовно да ја информира заедницата за напредувањето, што е остварено во насока на постигнување на општите и посебните цели на ЛЕАП. За да ја одржат својата посветеност на целите на ЛЕАП, членовите на заедницата треба да бидат континуирано информирани за статусот на подпроектите и нивното влијание врз квалитетот на животната средина.

ЛЕАП–от е динамичен документ кој во праксата треба да се имплементира преку учество и мониторинг на сите учесници, како и граѓаните на општината. Усогласеноста на активностите преку програмско утврдување на спроведувањето и мониторингот на запазувањето на роковите е основата за успешното реализирање на приоритетите и остварување на мерките за подобрување на квалитетот на живеењето.

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 1: НЕ ПОСТОИ ВОСПОСТАВЕН СИСТЕМ ЗА ОРГАНИЗИРАНО СОБИРАЊЕ НА ОТПАДОТ ВО ОПШТИНАТА				
Изработка на општински план за постапување со комунален отпад;	Детална проценка на количини на комунален отпад по населби	Изработен план за постапување со комуналниот отпад (со вклучен број специјали возила за собирање и транспорт на отпадот и финансиската покриеност на планот);	Број на собрани податоци, висина на собрани средства;	2006-2007
	Анализа на состав на отпад; Проценка на потребни технички средства за собирање на отпад во руралните делови од општината; Проценка на потребни финансиски средства;			
Назначување на комунално претпријатие (јавно или приватно) за собирање на отпадот во руралните делови на општината;	Проценка на начинот на кој би се доверила задачата (тендер или концесија); Евалуација на предложени технички решенија и финансиска понуда; Избор на најволен понудувач; Надзор при вршење на работата;	Назначено комунално претпријатие за собирање на отпадот во населените места од општината;	Број на понудувачи, број на предложени технички решенија;	2006-2007

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 2 : ГОЛЕМО ПРИСУСТВО НА ДИВИ ДЕПОНИИ 2 ЦЕЛ: ЕЛИМИНИРАЊЕ НА ДИВИТЕ ДЕПОНИИ ВО ОПШТИНАТА				
Изработка на план за затворање на дивите депонии на територијата на општината;	Анализа на теренот; Проценка на ризикот; Проценка на финансиски средства потребни за затворање; Рангирање на дивите депонии по приоритет;	Изработен план за затворање на дивите депонии;	Време на изработка, број на анализирани депонии;	2007-2008
Затворање на дивите депонии и ревитализација на локациите;	Изработка на техничка документација за затворање на дивите депонии и ревитализација на локациите; Реализација на работите согласно техничката документација;	Затворени дивите депонии; Набавка на потребна работна механизација предвидена со техничката документација;	Број на затворени дивите депонии;	2008
Воспоставување на мониторинг и инспекција;	Изработка на план за редовен и повремени мониторинг; Обезбедување на технички средства (опрема и возило) за мониторинг; Редовна инспекција - овластен инспектор;	Воспоставен мониторинг и инспекција;	Време на назначување, висина на обезбедени средства, број на казни;	2008

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
Приоритет 3: НЕЛЕГАЛНА СЕЧА НА ШУМИТЕ Приоритет 5: НЕДОВОЛНО ОБНОВУВАЊЕ НА ШУМСКИОТ ФОНД				
ЦЕЛ 1 : НАМАЛЕНА НЕЛЕГАЛНА СЕЧА НА ШУМИТЕ ЦЕЛ 2 : ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО ШУМСКИОТ ФОНД ВО ОПШТИНАТА				
1. Зголемена контрола за спречување на нелегална сеча;	Превземање на мерки за спречување на бесправната сеча; Поголема соработка меѓу општината и шумската полиција;	Контролирана сеча; Контролирано користење на шумските производи;	Колич. на исеч. стебла Количина на собрани плодови;	2006-2010
2. Воспоставување на соодветен мониторинг и систем на казнување;	Едукација на населението за значењето на шумите и потребата од нивна заштита; Назначување на одговорно лице во општината (шумска инспекција); Изработка на план за редовен и повремени мониторинг; Спроведување на мерки согласно законската регулатива;	Подигната јавна свест; Назначено одговорно лице; Изработен план; Обезбедено возило; Казни за прекршителите;	Степен на подигната свест; Време стручноста на лицето; Време на изработка; Квалитет Време; квалитет; Број на казнети прекршителите	2006-2010 2007 2007 2007
3. Проценка на состојбата со шумскиот фонд во општината	Анализа на теренот;	Изработена анализа;	Време на изработка;	2006-2010
Ажурирање на шумска основа;	Изработка на преглед на шумска основа;	Изработена шумска основа;	Квалитет на анализата, шумската основа и планот за одржливо управување;	2007
Одржливо управување со шумите во општина Дебарца;	Изработка на план за одржливо управување со шумите во општина Дебарца;	Изработен план;	Број на деф. локалитети;	2008
Дефинирање на локалитети за пошумување;	Организирање на активности за пошумување на ерозивни подрачја и други дефинирани локалитети со користење на афтохтони видови;	Дефинирани локалитети; Пошумени ерозивни подрачја;	Број на организирани активности; Пошумена површина;	2007
Избор на најподгодни растенија за пошумување;		Континуирано следење на состојбите со шумскиот фонд и следење на ерозивните процеси;		2007 - 2012
Јавна кампања за подигање на свеста на населението за заштита на шумите од пожари;	Едуцирано население;	Број на едуцирани жители;		2008-2012

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
Приоритет 4: НЕ ПОСТОИ НА КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА ЗА ОТПАДНИ ВОДИ ЦЕЛ 1: ИЗГРАДЕНА КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА ЗА ОТПАДНИ ВОДИ НИЗ ЦЕЛАТА ТЕРИТОРИЈА НА ОПШТИНАТА				
Доизградба на канализациона мрежа за отпадни води во село Белчишта;	Изработка на техничка документација; Доизградба на канализациона мрежа за отпадни води во село Белчишта;	Изработен проект;	Квалитет на проектот;	2006-2007
Изградба на канализациона мрежа за отпадни води за селата Мешеишта и Требеништа;	Изработка на проект за изградба на канализациона мрежа за селата Мешеишта и Требеништа; Изградба на канализациона мрежа за отпадни води за селата Мешеишта и Требеништа;	Изработен проект;	Квалитет на проектот;	2007
Изградба на канализациона мрежа во другите села во општината;	Изработка на проект за изградба на канализациона мрежа за другите села во општината; Изградба на канализациона мрежа за отпадни води во другите села во општината;	Изработен проект;	Квалитет на проектот;	2008-2009
Пречистување на комуналните отпадни води пред да се испуштат во крајниот реципиент;	Изработка на техничка документација; Изградба на пречистителна станица за комунални отпадни води од подрачјето на општината;	Изработен проект;	Време на реализација; Квалитет на проектот;	2008 2010-2012 2006 2007

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 6: ОТСУСТВО НА ОРГАНИЗИРАН СИСТЕМ ЗА СЕПАРИРАЊЕ НА ОТПАД ПРИОРИТЕТ 9: ОТСУСТВО НА ОРГАНИЗИРАН СИСТЕМ ЗА РЕЦИКЛИРАЊЕ И УПОТРЕБА 3 ЦЕЛ: ВОСПОСТАВЕН СИСТЕМ ЗА СЕПАРИРАЊЕ, РЕЦИКЛИРАЊЕ И РЕУПОТРЕБА				
Дефинирање на количините на рециклабилни материји и нивни собирачи/преработувачи на општинско ниво;	Изработка на листа на собирачи/преработувачи на рециклабилни материји на општинско ниво; Проценка на генерирани рециклабилни материји и тренд на генерирање и реупотреба на поединечни типови;	Дефинирани количини и собирачи/преработувачи на рециклабилни материји;	Број на преработувачи, количина на рециклабилни материји;	2007-2008
Реализација на јавна кампања за потребата од рециклирање;	Подготвување на работен план за подигање на јавната свест за потребата од рециклирање; Изработка на брошура за рециклабилните материји и нивната вредност како секундарни сировини	Подигната јавна свест за потребата од рециклирање;	Број на опфатено население и целни групи, број на реализирани предавања, број на информации во брошурата;	2007-2008
Промовирање на пилот проект за сепарирање, рециклирање и реупотреба на одреден тип на рециклабилен материјал;	Избор на рециклабилна материја за која постојат "лесни" технички решенија за сепарирани собирање и третман; Дефинирање на проектна задача; Реализација на проектот (во соработка со преработувачите на рециклабилни материји и/или крајните корисници); Избор на организација (НВО и/или комунално претпријатие) која ќе го реализира пилот проектот;	Реализиран пилот проект за сепарирање, рециклирање и реупотреба;	Висина на обезбедени средства, број на вклучени семејства, број на вклучени НВО-и;	2008

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 7: НЕЗАКОНСКО ЛОВЕЊЕ НА ДИВЕЧ ЦЕЛ: 1. НАМАЛЕНО НЕЗАКОНСКО ЛОВЕЊЕ НА ДИВЕЧ ЦЕЛ 2: ЗГОЛЕМЕНА БРОЈНОСТ НА ВИДОВИТЕ ДИВЕЧ НА ТЕРИТОРИЈАТА НА ОПШТИНА ДЕБАРЦА				
1. Воспоставување на мониторинг на состојбата со дивите видови животни - односно зголемена контрола за спречување на незаконското ловење;	Утврдување на параметри и индикатори за мониторинг/следење на состојбата со дивите видови животни;	Степен на воспоставен мониторинг; Интензивирање на соработката меѓу општината и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;	Број на следени параметри и известувања;	2009-2010
	Воспоставување контрола на незаконското ловење на животни;	Назначено инспекциско лице;	Број на казнети прекршители;	2009
2. Подигање на јавната свест на жителите на општината за заштита на дивечот;	Спроведување на кампања за подигање на јавната свест; Промовирање на едукативен материјал;	Подигната свест; Испечатен материјал; Едуцирано население; Зајакнат капацитет;	Степен на јавна свест; Количина и квалитет; Број и степен на едуцирано население; Време; Број на стручен кадар	2008-2010

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 8: НЕ ПОСТОИ ЕВИДЕНЦИЈА И КОНТРОЛА ЗА СОБИРАЊЕ НА ЛЕКОВИТИ РАСТЕНИЈА ЦЕЛ: 1. ЗГОЛЕМЕНА КОНТРОЛА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА НЕПРАВИЛНО СОБИРАЊЕ НА ЛЕКОВИТИ РАСТЕНИЈА ЦЕЛ 2: НАМАЛЕНО НЕПРАВИЛНО СОБИРАЊЕ НА ЛЕКОВИТИТЕ РАСТЕНИЈА				
1. Воспоставување на мониторинг на состојбата со природата и биодиверзитетот - односно зголемена контрола за спречување на неправилно собирање на лековити растенија;	Утврдување на параметри и индикатори за мониторинг/следење на состојбата на природата и биодиверзитетот; Воспоставување на систем за евидентирање на собирање на лековити растенија;	Реализирани проекти; Најдени средства; Назначување инспекциско лице / Воспоставена контрола;	Број на реализирани проекти; Сума на средства; Број на собрани лековити растенија по видови;	2009-2010 2009 2009-2010
2. Подигање на јавната свест на жителите на општината на значењето на лековитите растенија;	Контрола на експанзијата на алохтоните видови; Спроведување на кампања за подигање на јавната свест; Промовирање на едукативен материјал;	Контролиран внес на алохтоните видови; Подигната свест; Испечатен материјал; Едуцирано население; Зајакнат капацитет;	Количина/број на алохтоните видови; Степен на јавна свест; Количина и квалитет; Број и степен на едуцирано население; Време; Број на стручен кадар;	2009-2010 2009-2010 2009-2010

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 10: НЕИСКОРИСТЕНИ ПРЕДНОСТИ И МОЖНОСТИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ЦЕЛ 1: РАЗВОЈ НА СЕЛСКИ И ЕКО-ТУРИЗАМ И ПОДИГАЊЕ НА ЈАВНАТА СВЕСТ				
1. Промовирање и развој на селски и еко туризам;	Изработка на стратегија за развој на селски и еко туризам на ниво на општината; Едуцирање на населението за значењето на развојот на селскиот и еко туризам –организирање на јавна кампања;	Зголемен приход во општинската каса, промовирање на регионот како дел од блиската околина на Охридското Езеро;	Број на туристи (посетители);	2010-2012
				2010-2012
ПРИОРИТЕТ 11: НЕДОВОЛНА ЗАШТИТА НА БЕЛЧИШКОТО БЛАТО ЦЕЛ 1: ЗАШТИТА НА БЕЛЧИШКО БЛАТО КАКО ПРИРОДНА РЕТКОСТ				
Иницијатива за прогласување на Белчишко блато за споменик на природата, согласно законот;	Интензивирање на соработката помеѓу општина Дебарца и Министерството за животна средина и просторно планирање;	Заштитено блато;	Време;	2006-2008
Подигната свест кај жителите за заштита на Белчишкото блато;	Кампања за подигање на свеста кај жителите за заштита на Белчишкото блато; Проекти за заштита на блатото;	Едуцирано население;	Подигнат степен на јавна свест;	2006-2010

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
Приоритет 12: НЕЦЕЛОСНО РЕШЕНО ВОДОСНАБДУВАЊЕ ВО ПЕТ НАСЕЛЕНИ МЕСТА ВО ОПШТИНАТА ЦЕЛ 1: ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ИСПРАВНА ВОДА ЗА ПИЕЊЕ				
Реконструкција или доградба на водоснабдителни системи во населените места во општината: Ново село, Горно и Долно Средорече, Белчишта, Лешани, Грко Поле, Издеглавје, Горенци и Ботун.	Изработка на техничка документација; Реконструкција, доизградба или изградба на водоснабдителни системи; Испитување на исправност на водата за пиење од здравствен аспект; Редовен инспекциски надзор;	Изработен проект;	Број на изработени проекти; Метража на доизградена или реконструирана водоводна мрежа; Квалитет на водата за пиење;	2007-2008 2009-2012

Мерки	Активности	Очекувани резултати	Показатели на успех - индикатори	Фреквенција на мерење
ПРИОРИТЕТ 13: НЕДОВОЛНА ИНФОРМИРАНОСТ ЗА ШТЕТНОСТА ОД ПРИМЕНА НА АГРОХЕМИКАЛИИ ВО ЗЕМЈОДЕЛИЕТО ЦЕЛ 1: ЗАШТИТА НА ПОЧВАТА И ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ КУЛТУРИ ОД ЗАГАДУВАЊЕ СО ШТЕТНИ МАТЕРИИ ЦЕЛ 2: ОДРЖЛИВО ЗЕМЈОДЕЛСКО ПРОИЗВОДСТВО ЦЕЛ 3: ЗАШТИТА НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ЗЕМЈИШТЕ ПОВОЛНО ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ЗДРАВА И КВАЛИТЕТНА ХРАНА				
1. Контрола на почвата и земјоделските култури на територија на општината;	Изработка на програма / проект за контрола на водата за наводнување, почвата и земјоделските култури за содржината на тешки метали и други штетни материи;	Изготвување студија и континуиран мониторинг;	Квалитет на изработената студија;	2010
2. Производство на здравствено безбедна храна;	Изработка на програма за едукација на земјоделските здруженија;	Изготвување студија;	Број на изработени програми, печатени брошури и друга литература;	2010-2011
Изработка на детална евиденција за примена на агрохемикалиите во земјоделството (минерални ѓубрива, пестициди и друго.);	Изработка на пристапна брошура за апликација на агрохемикалиите	Изготвување евиденција;	Број на анкетирани земјопроизводители;	2011
Изготвување елаборат за можното производство на т.н. ЕКО производи, органско земјоделство и сточарство;	Поставување на одговорно лице во општината за следење на проблематиката од земјоделството и координирање со ресорните министерства;	Изготвување евиденција;	Број на регистрирани "органски" фармери;	2011-2011
3. Одржливо управување со земјоделското земјиште согласно Законот за земјоделско земјиште;	Анетирање на сите земјопроизводители во општината; Формирање на локално здружение на "органски" фармери и канцеларија за нивна поддршка; Катастарско дефинирање на класите за земјиштето; (соработка со ресорните министерства)	Конкурентно земјоделско производство; Изготвување евиденција;	Број на земјопроизводители;	2012
Промовирање на органско производство;	Изработка на студија за промовирање и можности за органско производство на ниво на општината; Едукација и организирање на заинтересираните земјоделски производители за органско производство;	Учество во подготовка на законите;	Број на земјопроизводители во фаза на изготвување на законите;	2012

ПЛАН ЗА НАБЉУДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

За да се обезбеди ефикасна и навремена имплементација на мерките и акциите на ЛЕАП, потребно е набљудување и оценување (мониторинг и евалуација) на процесот на спроведување на истите, односно степен на постигнати резултати. За таа цел, Градоначалникот назначи лице кое ќе ја следи и оценува имплементацијата на мерките и акциите од документот и изготвува извештаи за целиот процес еднаш годишно до Советот на Општина Дебарца. Извештајот ќе биде достапен за сите заинтересирани страни, особено за широката јавност.

Процесот на набљудување на имплементацијата на документот подразбира: обезбедување, собирање и доставување на релевантни податоци, управување со податоците и известување, оценување на напредокот преку следење на показателите на успех-индикатори и фреквенцијата на мерења, изработка и доставување на извештаи до релевантните институции (МЖСПП) и др., на секои три години.

7.2 Цели и индикатори за заштита на животната средина

При подготвувањето на ЛЕАП, Локалниот комитет, Работните групи ги развиваат општите цели, и индикаторите за предвидените активности и за проблемите во животната средина. Како потсетување: посебните цели се мерливи обврски што треба да се реализираат во определена временска рамка, со што се мери напредувањето во спроведувањето на активностите. Индикаторите покажуваат дали овие посебни цели се постигнати.

Во овој контекст од изготвувањето на ЛЕАП, треба да се разгледаат следните прашања:

- Дали базата на информации се уште е точна, согласно очекуваните резултати?
- Дали посебните цели се уште се реални, а предложените временски рамки рационални?
- Дали индикаторите се валидни показатели за посебните цели?

7.3 Систем на известување на локално ниво

Како што беше споменато и погоре, сите чинители на локално ниво, кои што беа вклучени во процесот на планирањето на ЛЕАП, треба да учествуваат и во процесот на набљудување и оценување. Вообичаено ова се посебно работните групи, Локалниот комитет, Локалната самоуправа, Градоначалникот и Општинскиот совет. Единицата за ЛЕАП е одговорна за координацијата на процесот на набљудување и оценување и неа ја раководи Локалниот координатор.

Локалниот Комитет за Локален Еколошки акционен План за општина Дебарца на состанокот одржан на ден 23.03.2005 година, го донесе следното:

РЕШЕНИЕ

За назначување на Локален Координатор за ЛЕАП.

1.

За Локален координатор за Локалниот Еколошки Акционен План за општина Дебарца се назначува лицето ЉУБЕН СТОЈКОСКИ – вработен во ЕЛС – Белчишта на работно место – референт по правни работи.

2.

Решението влегува во сила со денот на донесувањето.

ЛОКАЛЕН КОМИТЕТ ЗА ЛЕАП

АНКЕТЕН ЛИСТ

за испитување на јавното мислење за проблемите
со животната средина.

Почитувани граѓани на општина Дебарца.

Во тек е изработка на Локалниот акционен план за животна средина (ЛЕАП) за општина Дебарца. За разрешување на проблемите на животната средина во нашата општина потребно е и активно вклучување на граѓаните. Во продолжение е дадена табела со наведени проблеми во врска со животната средина во нашата општина. Оваа листа на проблеми со животната средина е добиена како резултат на проценката на состојбите со животната средина која е изработена од страна на работните групи од пет тематски области: воздух, отпад, вода, природа, и искористеност на земјиштето и почвата.

Заради тоа, Ве молиме да ја разгледате листата на проблеми и по Ваше мислење да издвоите 10(десет) проблеми кои според Вас се најголеми и би дале приоритет во нивното разрешување .

Обележувањето извршете го со знак X.

р.број	ПРОБЛЕМИ	Ве молиме обележете
1.	Неквалитетна вода за пиење.	
2.	Непостоење на канализациона мрежа за отпадни води.	
3.	Низок степен на квалитет на површински води.	
4.	Непостоење на организирано собирање на отпад низ цела територија на општината.	
5.	Ниска наплата на ѓубретарина.	
6.	Непостоење на регионална депонија.	
7.	Големо присуство на диви депонии.	
8.	Отсуство на организиран систем за сепарирање на отпадот.	
9.	Отсуство на организиран систем за рециклирање и реупотреба.	
10.	Пренамена на земјоделско земјиште во градежно земјиште.	
11.	Недоволна информираност за штетноста од примена на агрохемикалии во земјоделието.	
12.	Несоодветен третман на сточно ѓубриво.	
13.	Недоволна искористеност на земјоделско земјиште за ЕКО производство.	
14.	Непостоење на евиденција за употреба на вештачки ѓубрива и заштитни средства.	
15.	Загаденост на воздухот од аеродромот.	
16.	Неискористени предности и можности за развој на туризмот.	
17.	Недоволна заштита на Белчишко блато.	
18.	Недоволно пошумување во насока на зачувување на шумскиот фонд.	
19.	Нелегална сеча на шумите.	
20.	Незаконско ловење на дивеч.	
21.	Немање евиденција за собирање лековити растенија.	
22.	Непостоење на база на податоци за состојбите на биодиверзитетот во општината.	
23.	Низок степен на јавна свест за зачувување на животната средина.	

Податоците во следниве табели обележете го со заокружување

Пол		Статус		Населба (месна заедница)
Машки	Женски	Вработен	Невработен	

Возрасни групи					
7 – 14 год.	15-18 год.	19-25 год.	26-40 год.	41-65 год.	над 65 год

Ве молиме пополнетото ливче да го доставите до _____.

Ви благодариме на соработката.

Локален комитет за изработка на ЛЕАП
за општина Дебарца.

Врз основа на член 21, став 1, точка 11, од Статутот на општина Белчишта („Службен гласник на општина Белчишта број 10/04“) на седницата одржана на ден 25.02.2005 година, Советот на општина Белчишта ја донесе следната :

О Д Л У К А

за формирање на ЛОКАЛЕН КОМИТЕТ
за Локален еколошки акционен план за општина Белчишта.

Член 1.

Со оваа Одлука се формира ЛОКАЛНИОТ КОМИТЕТ на Локалниот Еколошки Акционен План за општина Белчишта.

Член 2.

Основната цел на Локалниот Комитет е да го информира останатото локално население за изработка на ЛЕАП – от, да побара тие да ги искажат нивните ставови околу локалните приоритети и решенија, да ги подучи за проблемите кои и се закануваат на заедницата и активно да ги вклучи членовите на заедницата во создавањето на нејзината подобра иднина.

Член 3.

Локалниот комитет е составен од волонтери и вклучува претставници од сите сектори на општината.

Член 4.

Оваа Одлука влегува во сила се денот на донесувањето, а ќе биде објавена во Службен гласник на општина Белчишта .

Број 07 – 70/6
25.02.2005 год.
Белчишта

Совет на општина Белчишта
Претседавач,
Јовче Цветкоски с.р.